

TARİKATI MELÂMET ZANNEDENLER

Derleyen
Hc.Davud YILMAZ

İÇİNDEKİLER

1. Önsöz
2. İlim Fitnesi Tüm Fitnelerden Eşedir
3. Melâmilikte Cüz'i İrade
4. Melâmiler Hakkında Evliyaullahın Sözleri
5. İnsan-ı Kâmil Üzerine
6. Melâmi Sohbetleri
7. Sohbet Makamı
8. Halkın Sevgisini Kazanmak
9. Halka Hizmet Hakk'a Hizmet
10. Allah ile Kul Arasına Girmek
11. Melâmilikte Uzlet
12. Melâmilerin İbadet Anlayışı
13. Evlat Sevgisi Üzerine
14. Ana, Baba, Kardeş ve Yâr Sevgisi Üzerine
15. Sev Yaratılanı Yaratandan Ötürü
16. İlâhi Aşk Üzerine
17. Melâmilikte İrade, Sabır ve Azim
18. Melâmilikte Takva
19. Hakikate Varınca Yollar Biter
20. Melâmiler Nefs İle Uğraşmaz
21. Hâl ve Makam Üzerine
22. Rızık Üzerine
23. Melâmilikte Dua
24. Son Söz

ÖNSÖZ

Bu yaşa gelinceye kadar kendine “Melâmi” diyen, ne var ki tarikati Melâmet zanneden pek çok kişiyle karşılaştım. Bunlardan bir kısmının sohbetlerini dinledim, bir kısmının kitaplarını okudum, bazılarının da internetteki sitelerini ziyaret ettim.

Gördüm ki; tarikat sözlerini hakikat sanıp, farksız yazıları Melâmet diye sitelerine koymuşlar. Kendileri gibi tarikat ehli olanları, Melâmi sanmışlar. Üstelik de, insanları Melâmete diye, tarikate çağırmaktalar...

Azizim, adam tarikat mertebesinden öteye geçememiş, farkı açılmamış ise, ancak tarikat mertebesinde konuşabiliyor. En acısı da kendisini Melâmete ermiş sanıyor. Melâmilerin arasında altmış sene geçirse, yine de nasibi kadar alacağını hesap edemiyor. Bu gibilerin namına da, yine Melâmilikte farkı açılanlar rahatsız oluyor ve diyorlar ki; “Çiği pişiremezseniz, bari pişmişi çiğ etmeyin.”

İşte “Tarikati Melâmet Zannedenler” isimli bu derleme, okuyan herkesin kendini ölçmesi için hazırlanmış bir ibret tablosu niteliğindedir...

HC. DAVUD YILMAZ

İlim Fitnessi Tüm Fitnelerden Eşedir

H.z. Pir, Niyazi Mısri Divanı Şerhi'nde şöyle buyuruyor; " Hayat-ı manevi olan nur, **âlim-i billâh ariflere** mahsustur. Hayat-ı ilâhîye-i zatiye-i ilmiye-i nuriyedir ki, Hakk Teâlâ onu evliya ve asfiyânın kümmeline verir. Kefh Suresi 65. ayet: "**İndimizden ilm-i ledün öğrettik.**" Bu esrar ile istidatlı nefislerin cehl ölümüyle ölü olanını onunla diriltirler. Onların nüfusu dahi o hayat-ı nuriye ile hay olup, surette eşkâli olan arasında yürürler. Onların nüfusunda bil kuvve olan a'mal ve e'al ve batınlarında olan istidat ve havatırı idrak ederler."

Hakikat ilminin yanında şeriat ilmi de, dünya ilmi gibi zahir mertebesindedir. Nitekim şeriat ilminin önde gelen âlimlerinden olan İmâm-ı Gazâlî Hazretleri bile, hakikat ehli için şöyle buyuruyor;

"Yakinen anladım ki, sûfiler hakikaten Allah yolunu bulan kimselerdir. Onların gidişleri, gidişlerin en güzeli. Gittikleri yol, yolların en doğrusu, ahlâkları ahlâkların en temizidir.

Dünyadaki bütün akıllı insanların akılları, hikmet sahiplerinin hikmetleri, **şeriatın bütün teferruatını bilen zâhir ulemâsının ilimleri**, onların gidişat ve ahlâkından bir şey değiştirmek ve yerine daha iyisini koymak üzere bir araya gelseler, buna muvaffak olamazlar. Onların zâhir ve bâtınlarındaki hareket ve duyguların hepsi, Nübüvvet kandilinin nûrundan alınmıştır. Yeryüzünde ise nübüvvet nurundan başka hidâyet rehberi, nûr kaynağı yoktur." (El-munkizu min'ed-dalâl)

Nitekim H.z. Pir Niyazi Mısri Divanı Şerhinde, ledün ilmi sahiplerinin dışındakileri "cahil" olarak nitelendirerek şöyle buyurur: "Ledün ilmi sahipleri, **cahil olanların** yanına gittikleri vakit, onların dertlerine ilaç olurlar, yani onların derdi olan cehillerine **irfan ile** ilaç ederler."

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Ferahu'r Ruh isimli eserinde bu konuyla ilgili olarak; "**İrfan için okumak yazmak cahil işidir**" diyor.

Bu sözlerden de anlaşılacağı gibi ledün ilmi, diğer tüm ilimlerin üstündedir. Bu nedenle ledün ilmi sahipleri de, diğer tüm ilim sahiplerinden üstündürler. Nitekim "Kitabü'l Hitab" adlı eserinde şeriat âlimlerini, evinde gömülü hazine olan, fakat onu bilmediği için fakir olarak yaşayan kimseye benzeten İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri, devamında şöyle buyuruyor; "**Ulema-i rüsum denen şeriat âlimleri, hakikat âlimleri yanında fukaradır.**"

Bayezid-i Bistami Hazretleri ise şöyle buyuruyor; "**Unuttuğunda cahil olacağı için, kitaplardan bazı şeyler ezberleyen kimselere âlim denmez. Hakiki âlim, öğrenmeden ve ezberlemeden, dilediği anda Hakk'tan ilim alabilen kimsedir.**"

H.z. Pir, ledün ilmi sahiplerinin hakikatini ve üstünlüklerini ise bakın nasıl anlatıyor: "Arş ve kürsiden olan külli ve ulvi tabiat mevcut olunca, halife ve evliya mevcut oldu. Peygamber ruhlarının ve kemal nurlarının mazharı budur. Ba's-i Muhammedi sırrı ikinci olarak onlarda zahir oldu. **İşte halifeler ve varis-i Muhammedî bunlardır. Yoksa ulema-i rüsum değildir.** Ona inanan ruh, ahadi kemale ehil olan ruhtur. "

Ledün ilmi sahiplerinin isterlerse hiç zahir ilimleri olmasın. Onların yanında tüm zahir ilim sahipleri "cahil" dirler. Çünkü hakikatte Allah'ı bilmeyene "cahil" denir.

Nitekim Muhasibî Hazretleri ; **"Allah'tan kork ve fetvaları bilmekle ilim iddiasında bulunma. Çünkü ilim, ancak ilmi billâhtır (Allah'ı bilmektir) "** diyor.

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Ruhul Kuds adlı eserinde: "Allah yolunda ilk karşılaştığım kişi olan Ebu Cafer Ahmed el-Ureybi'dir (r.a)" diye buyuruyor ve bu zatı muhteremi şöyle anlatıyor; **"Okuma yazma bilmeyen bir bedeviydi. Hesaptan anlamazdı. Ama Tevhid ilminden bahsettiği zaman sadece dinlerdin. Himmetiyle zihinleri kontrol altına alır, sözleriyle varlığı tuz buz ederdi. Onu her zaman abdestli, kibleye yönelmiş olarak zikreder halde bulurdun. Allah'ın dini hususunda son derece güçlüydü. Hiçbir kınayanın kınamasından korkmazdı."**

Hadis-i şeriflerinde "İlim ikidir. Biri dilde olup (ki bu zâhiri ilimdir) Allah-u Teâlâ'nın kulları üzerine hüccetidir. Bir de kalpte olan (marifet ilmi) vardır. **Asıl gayeye ulaşmak için faydalı olan da budur.**" diye buyuran Resulullah (SAV) Efendimiz, başka bir hadisi şerifinde ise; **"Fayda vermeyen ilimden sana sığınırım"** diye buyurarak, ilmi kendine fayda yerine zarar sağlayanları nasıl da uyarıyor!..

Mevlana Hazretleri de; insanı aslına ulaştırmayan, yaratıcısına itaati öğretmeyen ilmi, zahmet ve yorgunluk olarak niteliyor. (Ariflerin Menkıbeleri, II/83). **"İlim; sahibine yar olandır, bar (yük) olan değil. Böyle zahiri ilim sahipleri, kendilerine Tevrat yükletilen eşekler gibidir"** diye buyuruyor. (Mesnevi, I/ 3552-54)

Kitabü'l Hitab adlı eserinde bu konuya değinen İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri; "Ömer Sikkini, Yunus Emre ve meşayih-i acemden Habib benzerleri dahi vardır, dahi ümmilikle marufdurlar. Velâkin **"lisan-ül gayb" "tercüman-il Kur'an"** dırlar" diye buyurur.

Ferahu'r Ruh adlı eserinde ise, ledün ilmi sahipleri hakkında şöyle buyuruyor; " Bir kimse bütün yaratılmışları bilse, ama Hakk'ı bilmese ona hakîm denilmez. Bunun için **arif-i billâh olanlar, her ne kadar şer'i ilimlerden mahrum ve dili dönmez, ifadesi kusurlu bile olsa, yine hakikatte hakîm ismini almaya lâyıktırlar.**

Fikir çalışması ile hâsıl olan mana zann'îdir, Hakk'ın ilhamı ile vücut bulmuşsa kat'îdir. Şu halde ilahi vahiy nasıl peygamberlere bir bağış ise, hikmet de velilere bir ihsandır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de buyruldu; **"İşte bu Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir."** (Hadid 21)"

Yukarıdaki ayetin sırrına vakıf olan İmam Şafii, Şeybân-ı Râî'nin huzurunda mektep sıralarında oturan çocuklar gibi oturur ve ona sorular yöneltirdi. Yine Ahmed b. Hanbel ve Yahya b. Main, Maruf-i Kerhi'nin sohbetlerine sık sık katılırlardı. Hâlbuki Maruf, zâhir ilminde bu iki zatın mertebesine asla çıkamamıştı.

"İşte bu Allah'ın lütfudur ki onu dilediğine verir." ayetinin sırrına varamayanlar ise, ledün ilmine, zahir ilim sayesinde lâıyk olunabileceği zanni ile gaflete düşmüşlerdir.

Biz, Niyazi Mısri Divanı Şerhi'ne devam edelim:

Yıkıldı kal'a-i fikrim yapıldı dinim îmânım.
Çü bildim vech-i cânânı kamûda sezdim Allâhı,
Fenâyım Hakk'ta vallâhi ne bilim kaldı ne dânim.

Yukarıdaki dizeleri Hz. Pir bakın nasıl şerh ediyor:

“İkinci beytte geçen “Yıkıldı kal'a-i fikrim”, yani aklî olan ilimlerim (aklım ile bildiğim bilgilerim) mahvoldu. Zirâ ülemâ-i rusûm denilen kimselerin okudukları veya okuttukları ilim efkârdır, yani düşünce mahsulü olan bilgilerdir. Meselâ, mantık ve buna benzer diğer ilimleri de hep düşünce üzerine oturtulmuştur.

Din ve îmân ise düşünce ile bulunmaz. Akıl ve düşünce dünyâyâ âit olan şeylerden bile acizdir. Her şeyin anası “Tevhîd ilmi”dir. Muvahhid olmayanın akılı da, düşüncesi de kısa ve sınırlıdır.”

Benim ilmim katında müctehidler âciz oldular,
Veli ilm-i ilâhînin deli divânesiyim ben.

“Tevhîd ehlinin ilminden müctehidler (ictihat sâhibi âlimler) âcizdir, çünkü tevhîd ehlinin ilmi Tanrısal bir ilim ve zevki bir ilimdir. Müctehîdin ilmi ise naklî ve aklî olan bir ilimdir. Hatta kendileri bile, bunlardan en büyük müctehid İmâm-ı A'zam Hazretleri: “Bizim mezhebimiz (hanefî) doğrudur, yanlışlığa ihtimali vardır. Diğer sâir mezhepler yanlıştır, doğruya ihtimali vardır” der. İşte İmâm-ı Şâfiî, İmâm-ı Mâlikî ve İmâm-ı Hanbelî'nin her biri böylece derler, birbirlerini hata yapmakla itham ederler.”

Bu konu ile ilgili bir de Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin sözlerinden istifade edelim:

“Hakkı idrak etmeyi engelleyen perdeler büyüktürler. **Bunların en büyüğü de ilimdir. Çünkü ilim sahibi olunca, O'nu elde ettim, dersin.** Herakliyüs peygamberlik bilgisine sahipti, ancak imanı yoktu, bu bilgisi ona fayda sağlamadı. Yahudiler Hz. Muhammed'in (SAV) gerçek Nebi olduğunu biliyorlardı. Ama bilmeleri onlara fayda vermedi. İblis Allah'ın emrine uymanın gerekli olduğunu biliyordu, ama emre uymadı ve muvaffakiyetten mahrum kaldı.

İlme aldanma. İlim cehaleti ortadan kaldırır ama mutluluğu, saadeti sağlamaz. İlmin niçin en büyük perde olduğunu biliyor musun?.. **Çünkü ilim sahibi kimse, malumu, ilmi oranında görmek ister...**”

Niyazi Mısri Hazretleri ise Mevaudu'l-İrfan (İrfan Sofraları) adlı eserinde, şeyhinin kendisine **“Zahir ilim talebinden tamamen vazgeçmedikçe hakikat ilmi sana açılmaz”** dediğinden bahsetmektedir. Nitekim Sunullah Gaybi Hazretleri şöyle buyur:

Âlimin ilmi hicâb sofinin zikri hicâb
Ma'rifetden ikisi de olmadılar behreyâb
İlm-ü- zikri perde etme bula gör râh-ı savâb
Geçdi ömrün gaflet ile sofi Hakkı bilmedin

İlm-i Hak ayn-ı amel idüğünü zevk etmedin

Kendi bildiğin koyup kâmil izine gitmedin
Gaybî'nin yüzüne bakıp sözünü işitmedin
Geçdi ömrün gaflet ile sofi Hakkı bilmedin

Aynı konuya değinen Bursevi Hazretleri, Kitabü'l Hitab adlı eserinde; **“Ulema ümmi olmadıkça sülûk edemez ve usulleri hesabı ile elbette rüsûmun bir eseri kalır”** diyor ve ekliyor; “Filân ümmidir demek; onda nazar-ı fikir ile, hükm-ü akıl ile tasarruf yok demektir. **Ulema-i zahirin ekserisi, feyz-i dil ve feyz-i ilahiden mahrumdur.**”

“Ariflerin, zahir âlimleri zemmetmesi, ilim sahibiyim demelerine rağmen Hakk'tan delâlette olduklarındanır.” “Kur'an bikrdir, asıl manalarını kimse anlamamıştır” sözü, **rüsüm âlimlerine** göredir. **Zira onlar, hakikatlerin idrakinde acizdirler.** O yüzden **zahir âlimleri arasında kıskançlar çoktur.** Fıkıhçılar ve hadisçiler ona yabancıdır.”

Sunullah Gaybi Hazretleri de “ilim mağrurları” olanlara bakın nasıl sesleniyor;

Eylesen Musa gibi ilm-i şeriatta kemâl
Hızr-ı vakte ermeyince cümlesi olur hayâl
Ko hayâli özüne gel keşf ola ayn-ı cemâl
Kendi özün bilmez isen âlimim deme sakın

Şimdi de Sultan Veled Hazretleri'ne kulak verelim: Sultan Veled, Hazretleri, babası Hz. Mevlana'nın mürşidi Şems Hazretleri karşısında zahir ilmimi nasıl terk ettiğini, çünkü ancak zahir ilimden vazgeçmekle ledün ilmine varılacağını şöyle anlatıyor:

“Üstad Şeyh Mevlâna, yeni bilgiler beller bir hâle geldi; her gün Şems'in huzurunda ders okumaya başladı. Sona varmıştı, yeni baştan ders başladı. Kendisine uyulurken O, O'na uydu. Bilgide tek olgun erdi ama O'nun gösterdiği bilgi, yepyeni bir bilgiydi.”

Yunus Emre Hazretleri ise, sahip oldukları zahir ilim ile benliklerini konuşuranlara bakın nasıl sesleniyor:

İlim ilim bilmektir ilim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin o nice okumaktır
İlim okumaktan maksat kişi kendin bilmektir
Çün okuyup bilmezsin habir kuru emektir

Okudum bildim deme çok taat kıldım deme
Eğer Hakkı bilmezsen bu kuru lâf demektir
Dört kitabın mânâsı bellidir bir elifte
Sen Elif'i bilmezsin o nice okumaktır.

Şimdi de yine Mevlâna Hazretleri'ne kulak verelim: **“Âlim de nice binlerce ilim bilir ama o zalim kendi nefsin bilmez.** Her cevherin hususiyetini bilir de, kendi cevherini bilmede eşek kesilir. **Seçkin ilmiyle caiz olanı, caiz olmayanı bilir ama; kendisi cehlinde bunağın ta kendisidir, bunu bilmez. Gerçi caizi, caiz olmayanı bildin ama nefsin acaba hangi vech üzere (nefsin caiz mi değil mi ?)**

Her meta'nın kıymetini bilirsin de, kendi kıymetinin bilmezsen ahmaksın. Bütün ilimlerin aslı, canı bu. Mahşerde ne olacağını düşün. **Gerçi dinin usullerini bildin ama güzel olanı, kendi aslını araştırıp bilmendir. Onun aslına eriştin ama asıl usul; kendi aslını bilmektir.** " (Mesnevi, III/2660-68)

Nitekim; "Fikir var oldukça, kişinin mutmain olması, sükûnete kavuşması imkânsızdır" diyen Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Kitabı'ı Tecelliyat adlı eserinde ise konuyla ilgili şöyle buyuruyor;

"Her kulun Allah ile bir hali vardır. Kimi Allah'ı bilir, kimi bilmez. **Ama şekil ve merasim âlimleri O'nu kesinlikle bilmezler. Çünkü ilimleri aldıkları harfler, onlar için Allah'ı bilmenin önündeki perdeler konumundadır.** Onların huzurları bu mertebedir.

Onlar kıyıda olan kimselerdir. Cömertlik nefhalarından bir esintiye hasrettirler. Çünkü kâinattaki kaynakları harflerdir. Bildikleri, varlıktan varlığa yönelik süreci anlamaktan ibarettir. Başta da sonda da tereddüt içindedirler. **Çaba sarf etmenin ecrini alacak olsalar da, Hakka vasıl olmaları mümkün değildir. Ücretle ders vermek de bir tür varlıktır. Bu yüzden varlığın boyunduruğu altında ve harflerin bağlarıyla kayıtlı olmaktan kurtulamazlar.**

Fakat **Allah tarafından bir belge üzerinde olanlar**, istediğini keşfeder, böylece mutmain olur, kaderin akışı altında huzura erer. İbadetini müşahede eder, isyanını müşahede eder. Ne zaman, nasıl, kime ve nerede isyan ettiğini, nasıl tövbe edip arınacağını bilir. Keşfettiği her şeyi, akıbetini görmenin verdiği huzurla yerine getirir. Bu hak aracılığıyla da halktan ayrışır."

Geylani Hazretleri "Sırların Sırrı" adlı eserinde şöyle buyuruyor: "Allahu Teâlâ, "De ki: İşte bu Benim yolumdur. Ben, Bana tabi olanlarla birlikte **basiretle** Allah'a davet ediyorum..." diye buyurmaktadır. Buradaki basiret kelimesi ruh gözü kalb gözü manasınadır. Bu göz, Allah dostu için Fuad makamında, yani gönül ile ilahi tecellileri temaşa ve seyretme makamında açılır ve eşyanın hakikatini ancak o zaman görür. **Bu makama bilinen zahiri ilimlerle ulaşılamaz. Sadece ledünni yani batın ilminin tahsil ve terbiyesi bizlere bu nimeti sağlayabilir."**

Geylâni Hazretlerinin de buyurduğu gibi; **basiret sahibi olmak için, zahir ilim sahibi olmak gerekmez.** Bu nedenle de basiretten yoksun olan ve "tarikati Melâmet zannedenler", ledün ilminin gerçek sahiplerinin, zahir ilim sahipleri olduklarını zannederler.

Nitekim Şebüsteri Hazretleri Gülşen-i Raz adlı eserinde şöyle buyurur: "**Tevhit zevkini tatmayan kelâmcı, taklit bulutuyla örtülmüş, karanlıklarda kalmıştır. Zahir ehlinin iki gözünde de kuru ağrı var...** onlar, âlemde görünen şeylerden başka bir şey göremezler. Onun için Tanrı hakkında az çok söz söyleyenler, hep kendi görüşlerini anlatmışlardır."

Niyazi Mısri Hazretleri İrfan Sofraları adlı eserinde, Musa (AS) ile Hızır (AS)'ın kıssasını anlatırken; bu kıssanın işaret ettiği sırları şöyle buyuruyor: "**...Ledünni ilim sahibine, Allah'a ibadet edecek kadar şeriat öğrenmesinin kafi olduğuna işarettir.** Bunun içindir ki Hz. Peygamber Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz, amel edeceğini söyleyen insana "**Âdem tefakkuh etti: anladı**" buyurmuşlardır. **Zilzal Suresini görünce adam öğrenimi terk etmişti. Avarif'te ve diğer eserlerde de böyle yazılıdır.**

Hızır Aleyhisselam'ın Musa'ya: "Sen benimle sabredemezsin. Haberin olmayan bir şeye nasıl sabredebilirsin?" (Kehif 67-68) demesi; **ilk çarpışmada hakikat ilminin şeriat ilmine mukavemet edeceğine işarettir. Vele bu şeriat ilminin sahibi zamanında insanların en bilgini olsa da.** Hatta Musa Aleyhisselam dahi olsa. Musa'nın ilk itirazı, ilmi icabı, dini gayretinden ileri gelmişti. Sonra özür dilemesi, ledünni ilmi kabule istidatlı olduğunu gösterir.

Ey kardeşim, ilminle hakikat erbabına karşı geliyorsan, itiraf- i kusur edip özür dilemede de Musa gibi ol. Münkir ve muannid olma ki onların ilimleri bereketinden mahrum kalmayasın."

Hz. Pir ise, Noktatül Beyan isimli risalesinde, bizi bu gibilere karşı bakın nasıl uyarıyor: **"Bazı ehl-i zahir, fehminin kusurundan ötürü anlayamadıklarından ve suretten manaya yol bulamadıklarından, insan-ı kâmil anılınca kendilerini de kutub sanırlar."**

Bu konuya yine Hz. Pir'in dizeleri ile nokta koyalım:

***Keşf olmazsa ehline esrar-ı ilahi
Feyz-i ezeli olmayacak mahvola mı hiç
Esbab-ı nazar gerçi müheyya ve müretteb
Bir akl-ı basitle nice cehl-i mürekkep***

Buraya kadar, sahip oldukları şeriat ve tarikat ilmi ile ki; kimi hacılığı, kimi hocalığı, kimi ilâhiyatçılığı kimi de hafızlığı ile övünen, ancak tarikati Melâmet zannetmekten öteye geçemeyenlerden bahsettik. Bir de sahip olduğu dünya ilmi ile hakikat ehlinin yanında prim yapacağını sananlar vardır. Şimdi vereceğimiz örnekler, böyleleri için ibret vericidir:

Fransız kimyacı ve biyoloji bilgini Pasteur'den tam 400 yıl önce, henüz mikroskop icad edilmemişken mikrobu ilk bulan bilgin olarak tıp tarihine geçen, kanser konusunda derin araştırmalar yapan, tıpla ilgili Mâddet-ül hayat (Hayatın Maddesi) ve Kitâb-ül Tıp adlı iki eseri bulunan, dünyaca ünlü hekim Akşemseddin Hazretleri'nin, hakikat içeren eserlerinde, "doktor" ya da "bilgin" veya "tıb âlimi" gibi dünyevi sıfatlar kullandığı asla görülmemiştir.

Akşemseddin Hazretleri aşağıdaki ilahisinde şöyle buyuruyor;

Cânı cânân isteyenler terki cân olmak gerek
Âlemi devri zamânda bînişân olmak gerek

Lâmüsellim kaydıymış gavvâs olan gevher bulur
Gevheri gayb isteyenler bînişân olmak gerek

Rükni a'zam sıdk u himmet i'tikâdı pâk imiş
Bîriyâ ihlâsı mahz bîgümân olmak gerek

**Nahv u sarf u mantık u hey'et nücûm u ilm ü tıb
Meclisin terk eyleyüp andan revân olmak gerek**

Sen seni altın sanırsın altının oda bırak

Sâfi olup gıll u gışdan pâkcân olmak gerek

Bildüğün terk eylegil hestîligün elden bırak
İşkıla pervâne tek bîcism ü cân olmak gerek
Şems istersin ki sultân sohbetine iresin
Kapısında çok zamânlar pâsubân olmak gerek

Akşemseddin Hazretleri, yukarıdaki ilahisinde belirttiği tüm ilimlere sahip olmasına rağmen; **hakikat denizine dalabilmek için, bütün bu ilim meclislerini, hatta bildiklerinin tümünü terk eylemek gerektiğini vurgularken**, dünya ilminin mağrurluğu içindeki bazı “tarikati Melâmet zannedenler” ise Melâmilik; “İlim cemiyetlerine yakınlaşmayı, faydalı(!) sohbetlerin yapıldığı topluluklarla kaynaşmayı telkin eder, **emreder**” diyebiliyorlar.

Dünya ilminin yapıldığı sohbetler, dünya ehli için elbette faydalıdır. Çünkü onlar, dünyayı tamir etmek için yaratılmışlardır. Melâmiler ise, Niyazi Mısri Hazretleri’nin buyurduğu gibi derler ki;

Dünyâ vü ukbâyı ta’mir eylemekten geçmişiz,
Her taraftan yıkılıp vîrân olan anlar bizi.

Nitekim İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Kitabü’n Netice adlı eserinde şöyle buyuruyor; “Ehl-i zahir, aşina-yı dünya, ehli hakaik aşina-yı Mevlâ’dır. Ve aşina-yı Mevlâ, aşina-yı dünya yanında garibdir. Ve garibin ise aşinası olmaz.

Ve muvahhid-i hakiki ki; “Lâ mevcude illâllah ehlidir”, garib olmuştur ki, mücâlisi yoktur. Gârib âdem gibi ki, **kimse onunla oturup sohbet etmez**. Zira ona yâr ve bigâne gelir. **Şirk ehlinin hali ise böyle değildir. Onların sohbetleri ve mûnisleri çok olur. Zira halkın ekseri, vatan-ı asli diye gurbet-i kevnîyede kalmışlardır**. Yani gurbet-i vatan add ederler. Bilmezler ki Aksa-yı âleme gelmişler ve vatan-ı a’lâ-yı illiyinden bi’l külliye müfarakat etmişlerdir.

Ve şol ki Şeyh Bedreddin’in Vâridat nam kitabında gelir; **“Dersle meşgul olduğun müddetçe, Hakk’ı idraktan uzaklaşırsın.”** İlahi keşf, ancak Allah Sübhanehu’ya tam teveccüh ve iftikar ile ve kalbi bütün kevnî alâkalardan, **şekli ilim ve kurallardan boşaltmak ve arıtmakla** meydana gelir. İmdi, **levh-i dilden nakş-ı gayr mutlakan silinmedikçe, nakş-ı ilâhi sabit olmaz.”**

Ferahu’r Ruh adlı eserinde ise; **“Zahir ilmin sohbeti, sahibine fitne verir”** diye buyuruyor. İşte bu hakikatlere vasıl olan Melâmiler, sadece Hakk sohbeti yaparlar.

Nitekim **Lokman Hekim** oğluna şöyle nasihat ediyor: “Yavrum, meclisleri ihmal etme! **Allah’ı anan bir topluluk gördüğünde onlarla otur**. Eğer âlimsen ilmin işine yarar; cahilsen onlar sana öğretirler. Umulur ki Allah onlara rahmetini lütfeder, onlarla beraber sana da ulaşır. **Allah’ı anmayan bir topluluk gördüğünde onlarla oturma**. Eğer âlimsen ilminin sana bir yararı olmaz; cahilsen onlar seni saptırırlar. Allah onları azabına duçar kılar, sana da onlarla beraber isabet eder" (Dârimî, Mukaddime,34).

Nitekim Hz. Pir, Noktatül Beyan adlı risalesinde şöyle buyuruyor; “İmdi bizim sözümüz Talib-i Hakk olanadır. Talib-i Dünya olana değildir. Pes imdi kişi dünyada her neye muhabbet ederse, ahirette de onunla haşrolur.

Yine İbn-i Arabî Hazretleri, “Kitabu’l A’lam Bi İşaratı Ehlil İlhâm” adlı eserinde şöyle buyuruyor: **“Fikir var oldukça, kişinin mutmain olması, aklın ve fikrin mertebesini bilen bir kimsenin sükûnet bulması veya rahat etmesi imkânsızdır. Özellikle Allah’ı bilme hususunda. Kişinin Allah’ın mahiyetini gözlemler, ilmi nazarla bilmesi imkânsızdır.”**“Fikrin sonucu hasıl olan marifetullahı itibar edilmez. Akli delil ile idrak edilen tevhide itibar edilmez.”

Bazı “tarikati Melâmet zannedenler” ise, sahip oldukları dünya ilmini yücelterek kendilerine bir pâye verebilmek amacıyla, konu ile ilgili ayet ve hadislerle kendi sığ düşüncelerine göre zahir manalar veriyor ve içinde “ilim” sözcüğü geçen her ayet ve hadisin, dünya ilmine işaret ettiğini zannediyorlar. Üstelik bu kadarla da kalmayıp, bu farksız görüşlerini, Melâmiliğe mâl ediyorlar.

İşte sözünü ettiğimiz ayet ve hadislerden birkaç örnek ve bu ayet ve hadislerin Evliyaullah tarafından yapılan şerhleri:

“Bilenle bilmeyen bir olur mu?” ayeti kerimesindeki “bilen”, “tarikati Melâmet zannedenler”in zannettiği gibi dünya ilmini bilen değil, Allahu Teâlâ’yı bilendir.”Yani; “Allah’ı bilenle bilmeyen bir olur mu?” demektir.

Hiz. Ömer ile Hiz. Ali Yemen tarafında Üveys'ül-Karani'yi bulup kendisine Resul-i Ekrem'in (S.A.V.) vasiyet ettiği hırkasını teslim ettikleri zaman ona: “Bize öğüt ver” dediler. “Rabb’inizi biliyor musunuz?” dedi. “Evet”. **“O halde O’nu bildikten sonra O’ndan başkasını bilmemek size zarar vermez”**. “Daha da söyle” dediler. “Rabb’iniz size öğretti mi?” “Evet.” **“O halde başkası öğretmese de size zarar vermez”** diye buyurdu.

“İki günü aynı olan ziyandadır” sözünün manasının, zahir ilimlerle hiçbir alakası olmayıp, bu söz terakki etmekle ilgilidir. Nitekim Hiz. Pir, Noktatül Beyan adlı risalesinde, söz konusu hadisi şerifi şöyle şerh ediyor; “Hiz. Resulullah buyurur; **“Günleri birbirine eşit geçen aldanmış, dünü yarınından hayırlı olan lanete uğramıştır”**. Pes insanıyet odur ki, günden güne terakkide olasın, zira dünya ahiretin ekin ekecek tarlasıdır.”

“İlim Çin’de dahi olsa alınır” hadisinin hakikat boyutundaki şerhini İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri yapmışlardır; “Yani zahiri manada ilim Çin’de ise de gidiniz alınır. “Bissin” sözcüğünün batını manasında “sin”, sine demektir ki, bu da İnsan-ı Kâmil’in sinesine işarettir. **Sana yararlı olan ilim de, İnsan-ı Kâmil’in sinesinden aldığı ilimdir.”** Şimdi “tarikati Melâmet zannedenler” Çin’e gide dursun, biz ise Bursevi Hazretleri’nin buyurduğu gibi; bir İnsan-ı Kâmil’in gönlüne girmeye bakalım.

“İlim öğrenmek, kadın erkek her Müslüman’a farzdır” hadisinde işaret edilen; ilmin, “tarikati Melâmet zannedenler”in anladığı dünyevi ilim olmadığını, yine Hiz. Pir’in Noktatül Beyan isimli risalesinden okuyalım:

“Her kimin nefsinin bilmek mukarrer oldu, o Rabb’ını bildi. İmdi, mümkün değildir ki cehl ile nefis biline, **ilim gerektir**. Ve ilim bilmek her kişiye farz-ı ayndır. Kadınlara dahi farz oldu. Nitekim Resul-ü Ekrem (S.A.V) buyurur; **“ Her Müslüman olan erkek ve kadına ilim farzdır.”**

İşte tam bu noktada Hz. Pir, “tarikati Melâmet zannedenler”i işaret ederek; bir yandan onların bu hadisi, işlerine geldikleri gibi yorumlamalarının önünü keserken, bir yandan da bu ilim mağrurlarının içine düştükleri durumu ortaya koyuyor. Şimdi Hz. Pir’in ibret verici sözlerine devam edelim:

“Ve ilim odur ki, seni varta-i helakten kurtara ve Hakk kurbiyeti hâsıl ola. Amma ilm-ü zahirle nefse salâh bahşolmaz, zira üstün olduğunu göstermek ister. Okudukça daima ucub ve kibri artar, büyöklenip gösterişi çoğalır. NİCE KELAMLAR SÖYLEMEK İLE GAFİL OLUR.

Nitekim Resulullah (S.A.V.) buyurur; **“Her kimde bir zerre kibir olsa o kimse cennete giremez”**. Ve dahi Hz. Risalet Efendimiz (S.A.V.) buyurur ; **“Bir nice kimseler Kur’an okurlar, Kur’an onlara lanet eder.”**

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri ise, Kitabül Hitab adlı eserinde şöyle buyuruyor; **“Kendi zanları ile ilmi nice zelil etti iseler, Allahu Teâlâ’da onları zelil eder.”** Bursevi Hazretleri Ferahu’r Ruh adlı eserinde de, dünya ilmi ile Melâmiliği bağdaştırmaya kalkacak kadar cahil cesaretine sahip olan “tarikati Melâmet zannedenler”in ibretle okumaları gereken örnekler veriyor:

“İbn Sinâ, vefatı sırasında hakikatleri idrak etmekteki aczini ve kusurunu şöyle dile getirmiştir; “Ölüyor ve elinde bir şey yok, bilmediğini bilmenin dışında...”Yani **bilmediğini bildiğinden başka, nefse hâsıl ilmim kalmadı. Cahil olduğunu henüz bildi ve aczini itiraf etti.”**

Yukarıdaki sözlerin sahibi olan İbn-i Sinâ Hazretleri’nin Kanûn adlı eseri XII. yüzyılda Latince’ye çevrilmiş ve Batı tıp âleminde bir patlama tesiri yapmıştır. Roma’nın Galen’i de, Er Razi de ilimde eriştikleri tahtlarından indirilmişler ve çağın Fransa’sının en meşhur tıp fakülteleri olan Montpellier ve Lauvain Üniversiteleri’nin temel kitabı Kanûn olmuştur. Durum XVII. yüzyılın ortalarına kadar böyle devam etmiş ve **İbn-i Sina, tam 700 yıl Avrupa’nın tıp hocası olmuştur**. Altı yüzyıl önce Paris Tıp Fakültesi’nin kütüphanesinde bulunan 9 ana kitabın en başında İbn-i Sina’nın Kanûn’u yer almıştır.

Bugün hala Paris Üniversitesi’nin tıp fakültesi öğrencileri, St. Germain Bulvarı yanındaki büyük konferans salonunda toplandıklarında iki kişinin duvara asılı büyük boy portresiyle karşılaşır. Bu iki portre, İbn-i Sina ve er-Razi’ye aittir. Bütün zahir ilimlere vakıf olsanız bile, ilminizle geleceğiniz en son nokta, İbn-i Sina Hazretleri’nin buyurduğu gibi, bilmediğinizi bilmekten ve aczinizi itiraf etmekten ibarettir.

İster Aristo, ister Neriman (Rüstem’in dedesi) olayım
Söylediğim bütün sözlerden pişmanım
İlmim öyle bir yere ulaştı ki,
Sonun bildim; nâdânım...

Seyyidü’s Sened Osman Farizi şöyle buyuruyor:

Gönlüm ilimden asla mahrum olmadı
Anlaşılmamış sırlardan bir şey kalmadı
Yetmiş iki sene ilim tahsil ettim
Sonunda malum oldu ki bir şey bilinmedi...

“Senin aşkın kime ki düştü ey can, Ne mezhep kodu, ne din ne de iman, **Ne ilmi ne amel ne aklü tedbir**” diyen Eşrefoğlu Rumi Hazretleri, devamında ise adeta bu gibi “tarikati Melâmet zannedenler”e sesleniyor;

Bu hikmete ne Eflatun erişti
Bunu ne Calinus bildi ne Lokman
Bu aşk esrarın Eşrefoğlu Rumî
Ko söyleme ki, bunu bilmez insan.

Nitekim Mevlana Hazretleri Mesnevi’sinde şöyle buyurur: “**Gönül ehlinin ilimleri, kendilerini taşır. Ten ehlinin ilimleri ise kendilerine yükür.** Gönle uran, adamı gönül ehli yapan ilim; insana fayda verir. **Yalnız tene tesir eden, insana mal olmayan ilim yükten ibarettir.** Allah; “Tevrat’ı bilip onunla amel etmeyene kitap taşıyan eşeğe benzer” dedi. **Allah’tan olmayan bilgi yükür. Allah’dan vasıtasız olarak verilmeyen ilim, gelini süsleyen kadının ona sürdüğü renk gibi diri kalmaz, uçup gider.** Nice âlimler vardır ki, hakikî ilimden hakiki irfandan nasipleri yoktur. **Bu çeşit âlim, ilim hafızıdır, ilim sevgilisi değil.”**

İbn Arabî Hazretleri ise, Kitabu’l Tecelliyet adlı eserinde şöyle buyuruyor ; “Bil ki, bizim zikrettiğimiz bilgiye ulaştırıcı sebep; **zihnin ve kalbin her türlü ilimden ve ilim elde etmek için istenen fikirden hali olması, yazılanların silinmesi, saflık üzere Allah ile oturulması, iç âlemin Hakk’ın dışındaki şeylere mutlak şekilde taalluk etmekten arındırılmasıdır.**

Geylânî Hazretleri bu konuda söylenebilecek en net ve tartışmasız ifadeyi ortaya koyuyor. **“İlim sahibi için yol yoktur, tâ ki indindeki ilmi inkâr etmedikçe...Eğer ilmini terk etmezse, şeytanın lisânı olur!”**

Melâmilikte Cüz’i İrade

“Ef’al, sıfat ve vücudunun Hakk’ın olduğunu zevk ederek fenafillâh olan için, irade-i cüziye yoktur” diyen Hz. Pir’e karşı olanlar, bir gün kendisini padişaha şikâyet ederler. İstanbul’a çağırılan Hz. Pir, Şeyh-ül İslam’ın huzurunda sorguya çekilmek ve din adamları ile konuyu tartışmak üzere gelir.

Seyyid Hazretleri’nin İstanbul’a çağırıldığı vakit başta Sultan Abdülmecit vardır. İstanbul’daki devrin bütün bilginleri bu toplantıya çağırılır. Sultan Abdülmecit toplantıyı gizlice ambar arkasından izlemektedir. Nihayet toplantı başlar. Söz Allah’ın sıfatlarından başlamış, kudret, hayat ve ilim gibi sıfatlardan sonra sıra irade faslına gelmiştir. Bu esnada Seyyid Hazretleri şöyle buyururlar; **“Allah’ın bütün sıfatları insanda cüzi de olsa vardır. Böyle olunca cüzi iradenin de insanda bulunması lâzım gelir. Fakat huzurda bulunanlarda irade olmaz ”** der.

Dinleyenlerin; "Acaba bir misal ile açıklayabilir misiniz?" demeleri üzerine Hz. Pir; "Şimdi farz edelim ki padişah ambar arkasında. Bizler bu durumda şahsi irademize malik değiliz, irade onundur, bize gel der kalkıp geliriz, çıkın der gideriz. Böylece irademize malik değiliz. Ne zaman huzuru şahanedan çıkarız, o zaman irademize malik oluruz.

Ehlullah ise her an Allah'ın huzurundadır. Bu sebeple onlar asla iradelerine malik ve sahip değillerdir. Daima Allah'ın iradesi ile hareket ederler. Huzurdan asla ayrılmazlar ki, iradelerine sahip olsunlar" diye buyurmuştur.

Abdulkadir Geylani Hazretleri Futuh'ul Gayb adlı eserinde şöyle buyuruyor; **"Allah'ın iradesi dışında bir şey isteme. Helâk olursun! Hakk'ın iradesine tabi ol ve hiçbir şeye karışma!"**

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Kitabun Necat adlı eserinde şöyle buyuruyor; "Ey Arif! **Tasarruf ve irade Hakk'ındır.** Zira emri vücud anın tecelli nuru üzerine devreder. Pes **dilerse hane-i dünyayı mümin ve dilerse kâfir doldurur. Ve dilerse nefsi ikrar üzerine ve dilerse inkâr üzere kılar ve diler ise mutuların varını alır, asilere verir. Niceleri iman ve ikrardan sonra murtad oldular.**

Allahu Teâlâ'ya sual sorulmaz ve Allahu Teâlâ vaadinden hüluf etmez. Ezeli ilminde vaat ettiği saadet ve şekavet, ne bir zahidin zühdü, ne bir fasıkın fıskı yüzünden değişmez. Ey Mümin! Gel iradet ehli ol. Yani iradetini Hakk'a tâbi kıl. Zira sende olan iradet fil hakika Hakk'ındır. Hakk'ın iradetini Hakk'a teslim eyle."

Niyazi Mısri Hazretleri, İrfan Sofraları adlı eserinde; **"Allahu Teâlâ'ya sual sorulmaz"** sözünü, bakın nasıl şerh ediyor: "Bu fakirin zevkine göre Allahu Teâlâ'nın yaptığından sorulmaz. Çünkü O her şeyi hikmetiyle yapar. Ama bu hikmeti keşif ehlinde başkalarının aklı anlayamaz. Ne zaman Hak Teâlâ'nın: "Yaptığından sorulmaz" hikmeti insanlara açılırsa, ancak o zaman anlayabilirler. Çünkü soru kalmaz ki!.. Zira O'nun hikmeti, bütün mahlûkatına olan rahmetini, sehasını, keremini ve lutfunu eksiltmez.

Şöyle ki: **Allah Teâlâ mahlûkatı yaratmış, her şeyi tam yerli yerince koymuştur. Bir kul, Allah'ın fiillerinden kendi ilmine, zevkine ve tab'ına aykırı olan bir şeyi sormak isterse, Allah Teâlâ onun basiret gözünü açar ve kul Allah'ın o şeydeki hikmetini görür.** Bu suretle kul, zaruri olarak kalbinden niçin, nasıl sorularını çıkarır ve artık ondan hayret etmez. Onu yerine layık görür. Artık hiç bir şeyin sinek kanadı kadar fazla yahut eksik tarafını dahi Rabb'ına sormayı kendine yakıştıramaz.

Elbette bir hastalığın, bir kusurun, bir eksikliğin, bir fakirliğin, bir zararın, bir cehlin, bir küfrün kaldırılmasını doğru bulmaz. Allah'ın insanlara ezelde taksim ettiği rızık, eceli, kudreti, aczi, taati ve masiyeti değiştirmeyi istemez. Eşyayı olduğu gibi görür. Bunların hepsini, içinde hiç zulüm olmayan, sırf adalet ve eksiksiz sırf kemal, hiç bozukluğu, eğriliği bûğrülüğü olmayan tam doğru kabul eder. **Her şer sandığının altında bir hayır vardır ve her zarar sandığı şeyin sonunda bir fayda vardır.** Bir zaman zulmetin kapladığı bir şeyi, başka bir zaman nur kaplar. Allah cömert, kerim ve merhametlidir. Yaratıklarına asla cimrilik etmez. Onların yararına olan bir şeyi kendine alıkoymaz."

Niyazi Mısri Hazretleri'nin de buyurduğu gibi; Melâmiler, Allah'ın insana ezelde taksim ettiklerini, değiştirmeyi istemezler. Çünkü onlar eşyayı olduğu gibi görürler ve böylelikle de, Niyazi Mısri Hazretleri'nin yukarıda açıkladığı sırlara vakıf olurlar.

Bu sırların bir başka yönüne dikkat çeken İbn-i Arabî Hazretleri ise, Füsüs-ül Hikem adlı eserinde şöyle buyurur: "İrade Hakk'ındır. Başka irade yoktur. **Allah dilediğini aziz, dilediğini de zelil eder.**" "**Eğer Rabb'in dileseydi yeryüzünde olanların hepsi iman ederdi**" ayetlerinin sırrına vakıf olan Melâmiler için, "tarikati Melâmet zannedenler" in cüz'î irade ve tasarruf gerektiren tüm sözleri ve Allah'ın zelil ettiğini aziz etme çalışmaları, Melâmiliğin ruhuna aykırıdır.

Bu sözler ancak dünyayı tamir edebilecekleri zannındaki perdeliler için geçerlidir. Çünkü onlar, eşyayı olduğu gibi görmekten acizdirler ve Allah'ın fiillerinden kendi ilimlerine, zevklerine ve tab'ına aykırı olan bir şeyleri kabul edemezler ve değiştirmeye çabalarlar. Böyle kimseler, nefislerinden geçemedikleri için, Allahu Teâlâ'yı da nefsleri ile aramaktadırlar.

Nitekim Muhyiddin Arabî Hazretleri Risaletü'l İntisar adlı eserinde şöyle buyurur: "Allah'ı bulmanın anlamı, zat, sıfat ve fiilleri itibariyle O'nun birliğini ispat etmektir. **Allah'ı nefsiyle arayan kimse için bu tevhit sahih olmaz.** Çünkü arayışın kesbi ona izafe edilse de bu mecazdır.

Zira kulun Allah'ı araması, Allah'ın fiillerinden bir fiildir. **Çünkü Hakk'ı Hakk ile arayanın Hakk'ı bulması; Hakk'ı bulanı, gasilin elindeki ölü gibi yapar; onu istediği gibi çevirir. İradesi olan biri ölü olmaz ve iddia boyunduruğundan da çıkamaz. O'nu kendi nefsiyle arayan kimse bu kapsama girer.** Allah'a sığınırız. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayız.

Sülukun kendisi aramaktır. Salik kendi nefsi için sülük ispat ettiği sürece, bunun anlamı; **onun süluku esnasında nefsinin, iradesi ve ihtiyarıyla salik olarak müşahede ettiği**dir. Bu makamda olduğu zaman da **Allah'ın kendisinin perçeminden tutmuş olduğunu unuttur.** Nitekim nass da, akıl da buna delalet etmektedir. Dolayısıyla **bu kimse merduttur, geri çevrilir.** Bu kimsenin yolunun kapalı olması da, sözünü ettiğimiz bulmayı yitirmiş olmasıdır."

Şeyh-ül Ekber Hazretleri'nin sözlerinden de anlaşılacağı gibi; Allah'ı nefsi ile arayan kimse, nefsinin iradesi ve ihtiyarı ile müşahede ettiği için, iddia boyunduruğundan çıkamaz. Bu nedenle "tarikati Melâmet zannedenler", her sözlerinde ve her davranışlarında, kendilerine irade verirler. Oysa Hakk'ı Hakk ile arayan Melâmiler'in Hakk'ı bulması, onları gasilin elindeki ölü gibi yapar ki, Hakk onları istediği gibi çevirir.

Nitekim İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Kitâbü'n Netice adlı eserinde aynı gerçeğe şöyle dikkat çekmektedir: "Mevtin neticesi Allah Teâlâ'ya vusûldur. Zira hadiste gelmiştir; "Sizden biriniz vefat etmedikçe Perverdgâr'ını göremez" Nitekim "Ölmeden önce ölünüz" ona işarettir. Ve bu fenâ-i küllinin ibtidâ mazharı Ebû Bekr Sıddık'tır. (r.a) Nitekim hadiste gelir; "Diriler arasında dolaşan bir ölü görmek isteyen Ebû Bekr'e baksın"

Şimdi tüm bu bilgilerin ışığı altında "tarikati Melâmet zannedenler" in sözlerini gözden geçirelim. Örneğin "tarikati Melâmet zannedenler"; "Cihad edeceksiniz" derler.

“Müslüman’ın görevi vardır” derler. “Adam ateşle oynuyor, yahu, neme lâzım diyebilir misin? Tren rayının üzerine başını koymuş, uyuyor. Neme lâzım yahu, ezsin, kafası dağılsın diyebilir misin? Müslüman, **eliyle müdahale edecek, çekecek kurtaracak**” derler.

Melâmiler ise derler ki; “Allahu Teâlâ’nın iradesi karşısındaki Melâmi, adeta gasilin elindeki ölü gibidir ki, Allahu Teâlâ nasıl irade ederse öyle hareket eder. Şimdi siz bir ölüye “kalk cihad et, iradeni kullan, olaylara müdahale et” dersiniz, bu ancak sizin, Allah'ın insanları perçeminden tutmuş olduğunu unuttuğunuzun göstergesidir.

Nitekim İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Kitâbü'n Netice adlı eserinde şöyle devam ediyor; **“Muktezâ-yı tevhid-i hakiki; terk-i tasarruf ve tefviz-i emr ilallâhtır.** Zira, ilm-i ilâhîde olan nesne kimsenin tasarrufu ile mütegayyir olmaz.” İşte bu hakikatin sırrına ermiş olan Melâmiler, “tarikati Melâmet zannedenler”in; “insanları kurtarmak ve cihad” adıyla kendilerine vazife edindikleri şeyin, **hakikatte** Allah’ın emrine müdahale etmeye kalkmak ve Allah ile dava gütmek olduğunun farkındadırlar.

Bursevi Hazretleri bu gibileri bakın nasıl uyarıyor: “ Gel imdi kendi hâline kanâat ve iktifâ edip, Hakk’ın işine karışma ve illâ neticen karış-muruş olur. Fe’fhem...Ey Arif, işte **sath ve davanın neticesi bu’d ve infisâl, sükut ve terk-i tasarrufun neticesi ise kurb ve ittisâl oldu...Mürîd, iradesi olmayandır.**”

Muhyiddin Arabî Hazretleri Ruhul Kuds adlı eserinde, Melâmi olarak tanımladığı Ebu'l Abbas Ahmed el-İşbili adındaki zat-ı muhteremin menkıbesini şöyle anlatıyor: “Kıtlık zamanı idi. Bir gün yolda yürürken süt çocuklarının açlıktan öldüklerini gördü. “Ya Rabbi! Bu nedir?” dedi. Denildi ki: **“Gördüğün ve veledi zina olan şu çocukların haline itiraz etme. Şu büyükler de benim hudutlarımı iptal ettiler. Ben de hudutlarımı onların aleyhine ikame ettim. Bundan dolayı senin içinde bir sıkıntı olmasın.”** Bunun üzerine üzüntüsü giderildi ve **halkın içinde bulunduğu duruma her zaman rıza gösterdi.**”

*Türlü türlü fitneler, zülfünden oldu aşikâr
Halk-ı âlem sandılar ki anı şeytan eyledi...*

Görüldüğü gibi, Melâmilik kıyası olmayan çok derin bir denizdir. Sığ zihniyetlerin harcı değildir. Herkes yerinde güzeldir. Yeter ki yerimizi bilelim. Mevlâna Hazretleri Mesnevi’sinde şöyle buyurur; “İste, iste ama haddince iste. Bir saman çöpü, bir dağı kaldıramaz ki!..”

Melâmiler Hakkında Evliyaullahın Sözleri

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Kitâbü'n Netice adlı eserinde şöyle buyuruyor: “Abd-i hakiki ki mazhar-ı esmadır, ol dahi mani’ ve mu’tidir ki, **onun fiilinden dahi suâl olunmaz. Zira, yüzünden fail, Allah Teâlâ’dır. Allah Teâlâ ise; “İstedğini yapan”dır.**” (Hud-107)

Mevlana Hazretleri Mesnevi’sinde şöyle buyuruyor; “ Peygamber (SAV); **“Ümmetinden öyleleri vardır ki onlar, benimle aynı yaratılıştadırlar, benimle aynı himmete sahiptirler.** Ben onları hangi nurla görüyorsam, onların canları da beni mutlaka aynı nurla görür” dedi. **Bunlar Peygamberi, Sahîhayn kitapları, hadîsler, hadîsi rivayet edenler olmaksızın, bunlara hacet kalmaksızın, abihayat kaynağında (gönüllerinde) görürler.**”

Nitekim Sultan Veled Hazretleri Maarif adlı eserinde şöyle buyuruyor; “**Öyle bir makama erişmiş veli vardır ki; doğrudan doğruya, arada Kur’an, hadis, vasıta olmaksızın hareket eder. “Tanrı dilediğini yapar” sırrına mazhar olmuştur.**” Nitekim bu sırra mazhar olan Bayezid-i Bistami Hazretleri; “**Beni sülukumun ilk zamanında görenler sıddık, sonlarında görenler ise zındık olduğumu zannettiler**” diye buyuruyor.

İşte bu makama erenler Melâmilerdir ki, onlar için Hz. Pir’in de buyurduğu gibi; “**Her olay bir ayet, her zerre bir ayettir.**” Bu nedenle de Melâmiler’i nitelemeye kalkmak; onları sınırlandırmaya ve kendi sığ görüşlerinin içine hapsetmeye çalışmak demektir ki, bu çok büyük bir gaflettir. Başka bir deyişle; nasıl ki Allah’ın zatı nitelenemez, Melâmiler de, “Meslek-i Resul” olan Melâmilik mesleği de nitelenemez. Çünkü Melâmiler, mazhar-ı Zat’tır. İşte bu nedenle onları “**bilen demez, diyen bilmez.**”

Nitekim Sultan Veled Hazretleri; “**Bir kul bu makama vasıl olduğu vakit, vasıllar ve Allah’ı tanıyanlardan başka pek az kimseler ona itaat ederler**” diyor. Kâlallâh-ü Teâlâ fil-hadis-il kudside: “Benim kubbelerim altında öyle velilerim vardır ki, onları benden başka kimse bilemez” diye buyuruyor. “Onları benden başka kimse bilmez” yani Allah’ın velilerini “**Allah olmayan**” bilemez.

İnsan-ı Kâmil Üzerine

“Tarikati Melâmet zannedenler”, İnsan-ı Kâmil’i de nitelemeye ve O’nu kendi anlayışlarının seviyesindeki dar kalıplar içine hapsetmeye uğraşırlar, Üstelik zanlarında, İnsan-ı Kâmil’in neyi yapıp, neyi yapamayacağına da karar verirler.

Oysa yukarıdaki bilgilerin ışığında açıkça görülmektedir ki; İnsan-ı Kâmil, tecelliye mazhurdur. Tecelli neyi gerektiriyorsa öyle hareket eder. Hz. Pir’in de buyurduğu gibi **İnsan-ı Kâmil her an Allah’ın huzurundadır. Bu sebeple o asla iradesine malik ve sahip değildir. Daima Allah’ın iradesi ile hareket eder. Huzurdan asla ayrılmazlar ki, iradelerine sahip olsun.**” Nitekim Muhyiddîn-i Arabî Hazretleri; “**Ârifin niyeti, maksadı olmaz**” diye buyuruyor.

Hz. Pir Niyazi Mısri Divanı Şerhi’nde; “**İnsan-ı Kâmil olmak isteyen insana, irfan lâzımdır**” diye buyuruyor. Ve yine aynı eserde; “**Allah’ın salâtı İnsan-ı Kâmil’in salâtıdır**” diyor. Noktatül Beyan isimli risalesinde ise bakın İnsan-ı Kâmil’i nasıl tanımlıyor:

**“Akl-ı külli ve nef-i külli insan-ı kâmildir;
Arş ve Kürsi’nin ondan ayrı olduğunu düşünme**

Akl-ı küll ki, âlem-i kebirin halifesidir, onun varlığı Hakk varlığıdır. Onun sözü ve fiili Hakk kavli ve fiilidir hiç şüphesiz.”

“İnsan-ı Kâmil olan kutub olur ve kutub âlemde bir olur ve Hakk’ın sıfatının mazhar-ı tammı kutubtur. Ve kutbun ukdesinde on sekiz bin âlem hardal tanesi gibidir.”

“İnsan, varlıkların övüncü ve yaratılmışların özüdür. Ve dünya ve ahiret Âdem içindir. Ve **on sekiz bin âlem insan-ı kâmil’e secde eder**. Zira insan-ı kâmilin gönlü o kadar geniştir ki; on sekiz bin âlem anın katında bir hardal tanesi gibidir.”

“Her kim kendi asrında kâmil buldu, şüphesiz Hakk’ı buldu. Yoksa henüz Muhammed’in kim olduğunu bilmeyen kimse, nerde kaldı ki göre!.”

“...Makamat-ı tevhid bunlardır. Bu **yedi makama** “beka ba’del fena” ile mütehakkık olmadıkça kâmil olamazlar.”

“Kâmilin nefesi yani ruhu tevhid yoluna delildir, çünkü **Kâmilin ruhu ahadiyyetin ve zâtın mazharıdır. Kâmil insan ölmez, bir yerden bir yere intikâl eder. Hatta öldüğünde cesedi bile kırk günden fazla kabrinde kalmaz.**”

“İnsan-ı kâmil Muhammed (S.A.S) ‘dır ve Muhammed’in tam varisidir. Mürşid de odur.”

Melâmi Sohbetleri

“Tarikati Melâmet zannedenler”; Melâmîliğin bir sohbet yolu olduğunu ve sohbetlerinin gizli olmadığını söylerler. Hatta bu “tarikati Melâmet zannedenler”in pek çoğu kahvehanelerde, mescidlerde ve odalarda sohbet ederler ve **bu sohbetlere kendilerine mensûb olmayanları da dâhil ederler.**

Oysa Haza Risaleti Mürşidil Uşşakil Kübra adlı risalesinde Hz. Pir buyurur ki: “Resulullah (S.A.V.) ilmî yakını avamı ashabiyeye ifade ederler idi. Ve havası ashabiyeye, künhi tevhidi ef’al ve künhi tevhidi sıfat ve künhi tevhidi zat ve künhi makamül cem ve künhi hazretül cem ve künhi cemmül cem ifade ve talim ederler idi.”

Resulullah (SAV) Efendimiz bile avama ancak ilmî yakını ifade edip, tevhid makamlarını yalnız havasa talim ettirirken, “tarikati Melâmet zannedenler” sohbetlerine avamı da dâhil ederek büyük bir farksızlık örneği sergilerler.

Nitekim birinci Devre Melâmilerinden Abu Ali Muhammed Essafaki Hazretleri şöyle buyurmuştur; **“Eğer bir insan bütün ilimleri kendinde toplasa ve aşağı tabakadan halk ile sohbet etse, erler topluluğuna ulaşamaz.”**

Hz. Pir Niyazi Mısri Divanı Şerhi’nde şöyle buyuruyor: “

“Bu yolun mihneti, yani zahmeti şudur ki, yarân her zaman bulunmaz. Çünkü gerçek tevhîd ehli pek nâdir bulunur. **Meselâ, buradan kalkıp Mısır’a bir tevhîd ehli bulup, muhabbet ve sohbet etmek için giderseniz, sonra o gittiğiniz yerde ya bir ahbab bulursunuz yahut bulamazsınız.** Çünkü bulunmaz şeydir, bulunursa da gizlenirler. İşte bunun için merdanlık, yani yiğitlik gerekir ki, sen de buna dayanamazsın.”

Peki, Melâmiler sohbetlerine avamları da dâhil etselerdi, muhabbet ve sohbet etmek için Mısır’a kadar gitmeye ve bunca zahmet çekmeye ne gerek vardı? Görüldüğü gibi sohbet ancak ehli ile olur.

Nitekim Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri şöyle buyurmaktadır; “Zahir ilmi, zahir ehline bıraktık. Batınî ilim, **onu da ancak ehli olanlara açıklayabiliriz.** Bir diğer ilim de vardır ki, âlim ile Allah arasında bir sırdır. O âlimin imanının hakikatidir, onu zahir ehline de, batın ehline de açıklamaz.”

Bayezid-i Bistami Hazretleri (K.S) bir gün talebeleri ile otururken kendisinden bir türlü sohbet tecelli olmaz. Bunun üzerine talebelerine; “Arayın burayı” der. Ararlar ve bir baston bulurlar. Bastonun bir münkirin bastonu olduğunu anlarlar.

Bayezid-i Bistami Hazretleri “Bu bastonu götürün uzak bir yere atın” der. Onlar da götürüp uzak bir yere atarlar. Baston atılınca Bayezid-i Bistami Hazretleri’nde sohbet tecelli eder. Bunu gören talebeleri derler ki; **“Bu münkirin bastonundan bu kadar ise, ya kendisi olsa nasıl olurdu?”**

Görüldüğü gibi Melâmiler, ancak sırra mahrem olanlarla ve ağyarın bulunmadığı hususi yerlerde sohbet edebilirler. “Tarikati Melâmet zannedenler” ise, Meslek-i Resul olan bu kutsal mesleğin, ne yazık ki kahvehane köşelerinde icra edilebileceğini ve önüne gelene peşkeş çekilebileceğini sanırlar.

Şems istersin ki sultân sohbetine iresin
Kapısında çok zamânlar pâsubân olmak gerek

Akşemseddin Hazretleri’nin de buyurduğu gibi, Melâmi sohbetine erebilmenin bir bedeli vardır ve sanıldığı kadar kolay ve ucuz değildir. Nitekim Seyfullah Hazretleri; “Kıyamazsan başa cana, ırak dur girme meydana, Bu meydanda nice başlar kesilir hiç soran olmaz” diye bizleri uyarıyor.

Hız. Pir Noktatül Beyan isimli risalesinde şöyle buyuruyor:

“El esrar-ı hafez-u hâ an-il ağyar” Yani, hakikatin ehli olmayanlara bu gibi gizli sözleri söylemeyesin. Pes imdi, berhudar olmaz ol kişi ki, sırrı ehli olmayana söyler. Ve berhudar ol kişi kim sırrı ehline söyler.

“El-mer’ü adüvvün bima cehlün” İmam-ı Ali (K.V) Aleyhisselam’ın buruğudur. Yani; **“kişi bilmediği şeye düşman kesilir ve her kişiye akli yettiği kadar söylemek gerekir”**. Nitekim Hadis-i Şerifte buyurur: (Kellim-u en-nasu ala kadrü ukulihim) Meal-i Şerifi: **“İnsanlarla konuşurken onların akıllarının ölçülerine göre konuşunuz.”**

Nitekim bir gün Hız. Pir ihvanlarından bazılarının kahvehanede sohbet ettiklerini görür, çok üzülür. Evine gittiğinde onun üzgün olduğunu gören Hanım Anne, sebebini sorar. Hazret ise şöyle buyurur; **“Ben onlara bir sır verdim. Onlar bu sırrı kahve köşelerine götürdüler.”**

Muhyiddin Arabî Hazretleri “Müşahede’de Fena” adlı risalesinde, ledün ilminin ehli olmayandan gizlenmesi gerektiğini ve nedenlerini şöyle anlatıyor: “Keşfin ve ilmin bu dalını insanların büyük kısmından gizlemek gerekir. Çünkü yüksek seviyesi nedeniyle, ona bütünüyle dalmak uzak bir ihtimal ve dalıp da mahvolmak yakın bir ihtimaldir. Dolayısıyla bu hakikatlere dair marifete sahip olmayan, bu inceliklerin nerelere kadar uzandığından

habersiz, sadece ehl-i tahkik olan, arkadaşının dilinden dökülen sahneyi algılayıp ötesine geçemeyen, bunun zevkine varamayan bir kimse "Ben yukarıdan aşağıya düşünim, yukarıdan aşağıya düşün benim." diyebilir. Bu yüzden bu keşif ve ilim dalını gizliyoruz, saklıyoruz.

Hasan el-Basrî (r.a.), bu yolu bilmeyen kimselerin vâkif olmamaları gereken bu gibi sırlarla ilgili konuşmak istediği zaman Ferkad es-Subhî, Malik b. Dinar gibi bu zevke varmış kimseleri çağırır, kapısını diğer insanlara kapatırdı. Onların ortasına oturur bu gibi meseleler hakkında konuşurdu. Eğer bu sırları gizlemesi zorunlu olmasaydı, böyle bir şey yapmazdı.

Buharî'nin sahihinde belirttiğine göre Ebu Hureyre (r.) şöyle demiştir: "Resûlullah'tan (s.a.u) iki kap aldım. Birinin içindekilerini size dağıttım. Diğerini dağıtmaya kalksam şu boynumu keserler."

İbn Abbas (r.a.) "Allah, yedi kat göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. **Ferman bunlar arasından inip durmaktadır.**" (Talâk, 12) ayetiyle ilgili olarak şöyle demiştir: **"Eğer bu ayetin tefsirini açıklasaydım, mutlaka beni taş tutardınız ve benim için "kâfirdir" derdiniz."**

Rivayet edilir ki, Ali b. Ebûtalib (a.s.) elini göğsüne vurarak, "Ah!.." derdi, **"Burada ne çok ilim vardır. Keşke bunları taşıyacak birilerini bulabilseydim."** Resûlullah (s.a.v) bir hadiste şöyle buyurmuştur: "Ebûbekir'in sizden üstünlüğü kıldığı namazdan, tuttuğu oruçtan dolayı değildir. Fakat göğsüne düşen bir şeyden dolayı sizden üstündür." Hz. Resûlullah (s.a.v) bu şeyin ne olduğunu açıklamamış, onu gizlemiştir."

Bütün bu sözlerden de anlaşılacağı gibi Melâmi sohbeti, öyle uluorta avamın içinde yapılamaz. Bunun başlıca nedenlerini şöyle özetleyebiliriz:

1)- Melami sohbeti ledün ilmini, başka bir deyişle hakikat sırlarını içerir ve bu sırlar ehli olmayana verilmez.

Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ise şöyle buyurmaktadır: "Rububiyet sırrını ifşa etmek küfürdür. Ariflerden biri; **"Tevhidi açıkça dile getiren ve vahdaniyet sırrını ifsa eden kişinin öldürülmesi on kişiyi yaşatmaktan daha efdaldir!.."** demiştir. Biri de şöyle demiştir: "Rububiyetin bir sırrı vardır ki, eğer bu sır açıklansa nübüvvet iptal olur. Nübüvvetin de bir sırrı vardır; şayet açıklanırsa ilim iptal olur. Allah'ı bilenlerin de bir sırrı vardır; eğer bu sır açıklanırsa hükümler iptal olur."

2)- Hz. Pir Niyazi Mısri Divanı Şerhi'nde; "İki tevhîd ehli birbirleriyle tevhîd üzerine muhabbet ederlerken avamdan biri gelse, muhabbetlerine vâkif olabilir mi ve onların konuştuklarını anlayabilir mi? Velew ki dinleyen âlim olsun anlayamaz" diye buyurmuştur.

Avam havasın söylediklerini anlayamadığı için **"Kişi bilmediği şeye düşman kesilir"** hükmünce duyduklarına düşman kesilir. Böyle olunca da Melâmi sohbeti eden, bu mesleğe taş attırmış olur ki bu durumda hadisi şerifte de buyrulduğu gibi; **"Taşı atan değil, attıran bizden değildir."**

İhya'da Zeynü'l Abidin'den rivayet edilen bir beyt vardır: "**Nice ilim cevheri var ki onu saçsam: Sen puta tapıyorsun derler. Müminlerden birtakım adamlar kanımı helal sayarlar; ve yaptıkları şeylerin en kötüsünü güzel sanırlar.**"

3)- Tevhid ehli olmayan birinin Melâmi sohbetini akıl ile değerlendirmeye çalışacağı açıktır. Oysa Melâmi sohbetleri gönül ile zevk edilir ve salıklar sohbetlerdeki feyizden nasiplenirler.

Nitekim Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabî Hazretleri buyururlar ki; "Selef ulemasından biri şöyle demiştir: "**Bir âlim, bir kavme akıllarının ermediği bir ilmi anlatıyorsa, onları fitneye düşürmüş olur.**"

"Risaletü'l İntisar" adlı eserinde ise şöyle buyuruyor; "**Bu sırları yeni başlayan avamdan bir kişiye açmak haramdır. Çünkü bu, hikmeti ehil olmayan birine sunmak anlamına gelir. Bu onun körlüğünü ve cehaletini artırır sadece. Hatta bu ehil olmayan kişi kendi cehaleti ve körlüğü çerçevesinden bundan yararlanmaya kalkar. Bu sırrı ve bilgiyi senden öğrendiği için, sana karşı güzellikle muamele etse, minnet duysa bile, gün gelir bu tavrından vazgeçer, sana karşı kötülük işlemeye başlar ve senin ona verdiği taşı sana atar. Yol meçhuldür; inkâr bu yolda, oktan daha çabuk hedefine varır.**"

Hakikatlerden nasipsiz olanlara yapılan tarifler ancak tasavvur getirir. Bu konuda Hz. Pir şöyle buyurmuştur: "Tarifler ancak tasavvur getirir. **Tasavvur hakikatin idrakinde kâfi değildir.** Zira keyfiyet bilinmez, ancak zevk ve vicdan ile bilinir. Nitekim bal lezzeti tarifile bilinmez, tadı ancak yemekle bilinir."

Muhyiddin-i Arabi Hazretleri Mirat-ül İrfan adlı eserinde; Melâmi sohbetlerine avamı dahil edebileceğini zannedenlere bakın nasıl ders veriyor: "**Söylediklerimiz, yazdıklarımız, varlık olarak, Allah-ü Taâlâ'nın gayrını görmeyen içindir.. Biz sözümüzü, sohbetimizi böylesi ile yaparız.. Ama, o kimse ki, Allah-ü Taâlâ'dan gayrı bir varlık görür; onunla hiçbir işimiz yoktur. Hatta, böylesine verecek bir cevap bile yoktur. Hatta, öyle bir kimseye; bir soru da sormayız.. Sorusunu da nazara almayız.**"

Farksız sohbetlerini illâ da avama dinletmek isteyen bazı "tarikati Melâmet zannedenler" ise, "İnsanlarla konuşurken onların akıllarının ölçülerine göre konuşunuz." hadisi şerifini kendilerine mesnet edinerek avam havas ayırımı yapmaksızın konuşur, Melami sohbetlerinin içine dinleyenlerin mertebelerine uygun şariat ve tarikat sözlerini katıp, herkese mavi boncuk dağıtırlar. Sonra da utanmadan "biz Melâmi sohbeti yapıyoruz" derler.

Hz. Pir'in buyurduğu gibi; "Allahu Tebareke ve Teâlâ Hazretleri, taliplerini masiva muhabbetine düşürmesin. Ve insanı kendi gibi bir acizin muhabbetinden saklaya, âmin ya rabbel âlemin".

Sohbet Makamı

"Tarikati Melâmet zannedenler", fenafillâh olanların sohbet edebileceklerini sanırlar. Fenafillâh; Hz. Pir'in "Haza Risaleti Mürşidil Uşşakil Kübra Mevlana Ve Mürşidena Eşşihl Kamilil Mükemmel Arifi Billâh" isimli risalesinde de buyurduğu gibi **aynel yakin** makamları

olan, e'âl, sıfat ve zat makamlarıdır. Bu makamları zevk edip, zat makamında "Ölmezden önce ölünüz" hadisi şerifinin sırrına erene, fenafillâh olan denir. Zat makamı salikine Cenab-ı Hakk şöyle tecelli eder; "**Limencil mülköl yevm**" "*Bu mülk kimindir?*" Salik cevap veremez. Çünkü **bu makamda söz yoktur.**

Kelâm-ı Hakk, salikten ancak **hazretül cem** makamında tecelli eder. Hz. Pir, Risale-i Salahiyye adlı risalesinde şöyle buyuruyor; "**Bu halde gören ve bilen ve işiten halktır; lakin Hakk ile. Nitekim cemde gören, işiten, söyleyen Hakk'dır, abdin kuvâsıyla. Hazretül cem makamında Hakk, kulun kuvâsı olur...**

Kulun hayatı Hakk ile ve kudreti Hakk ile ve basarı Hakk ile. Nitekim hadis-i kutside: (...**Feyza ehbebtühü küntü lehu semai ve basaren ve yaden.**) Yani ben kuluma muhabbet eylediğim vakitte, o kulumun semi ve basarı ve yedi ve ricli ben olurum. Benimle görür, benimle işitir, benimle söyler, benimle tutar, benimle yürür... Bu makamın kemaline nail olan kimseler, herkesin bildiğini bilir ve işitir ve görür. Yani **keramet-i ilmiye ve kemalât-ı sıfatiye kendisinden sâdır olur.** Zira bir kimse ki Hakk ile görür ve işitir, elbet o kimsenin semi ve basarı ve ilmi kuvvetlidir."

Nitekim hzretül cem makamına işaret eden kudsî hadiste Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur: "**Kulum bana nafilelerle yaklaşmak isteyince, beni sever, ben de onu severim, kulağındaki duyması, gözündeki görmesi, lisanındaki söylemesi, elindeki tutması, ayağındaki yürümesi ve işledikleri, yani bütün kuvvet ve organlarından çıkan her şey benimle olur.**" Böylece o kulun bütün a'zâ ve cevâhiri Hak olur, onun tüm organlarından, "Ben Hakk'ım" nârası gelir.

Halkın Sevgisini Kazanmak

"Tarikati Melâmet zannedenler", Melâmilikte halkın sevgisini kazanmak ve halk ile barışık olmak gerektiğini savunurlar. Oysa İbn Arabî Hazretleri Kitabı't Teracim adlı eserinde şöyle buyuruyor: "**Hakk ne zaman senin zahirinde zuhur ederse, halk nezdinde ki saygılığın ortadan kalkar.** Bu senin için mutluluktur. Çünkü seni Hakk ile baş başa bırakmış olurlar. Kul Hakk'ın nezdinden ayrıldığında, ona hizmet edilir ve saygı gösterilir. **Hakk'ın yanına girdiğinde, çok özel kişilerden başka kimse onu bilmez, saygı göstermez.**"

Hz. Pir ise, Melâmilerin her an Hakk'ın huzurunda olduklarını ve bu nedenle de iradelerinin olmadığını beyan ediyor. Yani Melâmiler, Hakk'ın yanından ayrılmadıkları için, **çok özel kişilerden başka kimse onları bilmez ve saygı göstermez. Halkın saygısını kazanmanın bedeli ise, Hakk'ın nezdinden ayrılmaktır ki Melâmiler buna asla itibar etmezler.**

Nitekim Şeyh-ül Ekber devamında şöyle buyuruyor; "**Halk ile beraber olmakta rahat yoktur; Hakk'a dön, O, senin için daha iyidir. Eğer halk ile onların üzerinde buldukları hâl çerçevesinde muâşeret edersen, Hakk'tan uzaklaşırsın.**Risaletü'l Envar adlı eserinde ise: "**Halktan uzak olduğun oranda Hakk'a zahirî ve batınî olarak yaklaşırsın**" diye buyuruyor.

Geylani Hazretleri İlahi Armağan adlı eserinde şöyle buyuruyor; "Geliniz, varlığımızı bir yana atarak O'na koşalım. Bu yolda biraz da perişanlık çekelim. **Halk bizi rezil (!) görsün. Ne çıkar!** Biraz zahmet çeksen, O'na varduktan sonra hepsi geçip gider."

İbn Arabî Kitabu'l Tecelliyat adlı eserinde Melâmiler'i şöyle tanımlıyor; "Onlar dünyada da ahirette de meçhuldürler. **Âlemlerin yanında yüzleri karadır. Yakınlığın şiddetinden ve üzerlerindeki teklifin kalkmış olmasından. Ne dünyada hükmederler, ne de ahirette şefaah ederler.**"

Hız. Pir, Niyazi Mısıri Divanı Şerhi'nde şöyle buyuruyor; "Musullu "Ebul Feth" hazretleri bir anda bin yerde zâhir olurdu. Bir defasında Musul kadısı onu mezbelelik bir yerde çırlıçplak soyunmuş olarak otururken gördü ve içinden "Böyle bir zındıka da halk kalkıp "Sıddık" diyor" diye geçirdi. Ebul-Feth Kadıya seslenerek: "Kadı, **biz her yüzden görünürüz, senin bana zındık demen benim Sıddikiyetime engel olmaz**" dedi. Nitekim Bayezıd-ı Bistami Hazretleri şöyle buyuruyor; "**Beni sülukumun başında görenler sıddık, sonunda görenler ise zındık sandılar!**"

Hız. Pir Noktatül Beyan adlı risalesinde aynı gerçeğe dikkah çekiyor: "Sübhanema ma a'zamü şani", "Ve leys'e cübbet'i Sivallah" ve "Enel Hakk". Malum ola ki bu kelimat-ı bi hasebüz **zahir şeriatta küfürdür. Ve lakin bi haseb-ül hakikatte haktır.**"

Yine Hız. Pir, Niyazi Mısıri Divanı Şerhi'nde Melâmiliğe vasıl olmayanları "ehl-i noksan" diye tanımlıyor ve şöyle devam ediyor; "Tahkîkî imân ve şuhûdî iman sahibi olan Nebîler ve Resül ve Velîlerin hepsi **Melâmî târifesindedir.** Melâmî'nin imanı; İmân-ı şuhûdîdir, **anın için anlara melâmet olunur,** zirâ iman-ı taklidî ve istidlâlî sâhibi olanlar, anların imân-ı şuhûdilerine vâkif olamazlar, onlar ehl-i noksandırlar. **Bu sebepten Melâmîlere dahl-ü taarruz ederler.**"

Halka Hizmet Hakk'a Hizmet

"Tarikati Melâmet zannedenler"ın, halkın arasına karışmak için kullandıkları bahanelerden biri de; "Halka hizmet, Hakk'a hizmettir" sözüdür. "Tarikati Melâmet zannedenler", halk diye avamı anlarlar. Oysa hakikatte **Allahu Teâlâ'nın "halk ettim" dediği makam cemmül cem makamıdır.** Cemmül cem makamını zevk eden, Hakk'ın ef'alini giyer ve "Her fiilde fail benim" sırrına mazhar olur. Hız. Pir'in de buyurduğu gibi; cemmül cem **Mertebe-i nübüvvet'tir** ki, **işte bu makama vasıl olanlara hizmet, Hakk'a hizmettir.** Yoksa Hakk'a hizmet ediyorum diye avama hizmet etmenin Melâmilikte yeri yoktur.

Nitekim Mevlâna Hazretleri, bu gibilerin kastettiği halk için, Mesnevi'sinde bakın ne buyuruyor; "Akli olan kimse oturmak için kuyu dibini seçmiştir. Çünkü gönül sefaları halvetlerdir. **Kuyunun karanlığı, halkın verdiği karanlıklardan daha iyidir. Halkın ayağını tutan, halkla karışıp görüşen; başını kurtaramamış, selâmete erişememiştir.**"

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ise; "**Allah'tan başkasıyla arkadaşlığa, Allah için olsa bile, itibar edilmez.**Hakk'tan başkasıyla sohbele itibar edilmez" diye buyururken, bu konuda Hız. Resulullah (s.a.v.) Efendimizin: "**Hakk'ı söylemek, Ömer'i arkadaşsız bırakmıştır**" hadis-i şerifi de oldukça manidardır.

Allah ile Kul Arasına Girmek

“Tarikati Melâmet zannedenler” özetle; “Melâmet anlayışında müşşidler asla kul ile Allah arasına girmezler. Kulun Allah’a yakınlaşması, tevhid etmesi ve gizli Şirkten kurtulması için çalışırlar. Müşşidler insanları kendilerine bağlamazlar. Kendilerine biat ettirmezler. Allah’a bağlarlar. Allah’a biat ettirirler. Rabita Allah’adır, müşşide değil” derler.

Yukarıdaki sözleri irdelersek Şu sonuca varırız; müşşid, asla Allah ile kul arasına girmez ama, aynı zamanda da kulun tevhid etmesi ve gizli Şirkten kurtulması için çalışır!.. Ya hu, ortada bir kul, (ki kulluk makamı cemmül cemdir, ona salık derler) bir Allah ve ikisinin arasına girmeyip kenarda duran bir müşşit varken, söz konusu kul (!) Allah’ı nasıl birler?

Başka bir deyişle; müşşit, “kul ile Allah arasına girilmez” deyip, kendine ayrı bir varlık verirken, yani bizzat müşşidin kendisi Şirk unsuru durumuna düşerken, kulun(!) Şirkten kurtulmasına nasıl yardımcı olabilir? “Müşşidler insanları kendilerine bağlamazlar” da ne demek? Ehliyetli bir Melâmi müşşidin, zaten Hakk’tan ayrı bir varlığı yoktur ki insanları kendine bağlasın!.. Hakk’tan ayrı bir varlığı olduğu zannıyla Allah ile kul arasına girmedini söyleyen müşşidin de, bizzat kendisi Őirktedir!..

Biz sözü yine ehline bırakalım; İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri, Ferahu’r Ruh adlı eserinde şöyle buyuruyorlar; “ Hakk ehli, bütün kayıtlardan, hatta **Hakk ile kayıtlanmaktan bile hür olduğunda**; bütün nisbetler muzmahil olup, **Hakk onun mertebesinde âbid ve mâbud, tâlib ve matlub, Őâhid ve meşhud olur**. Bu büyük sırta işaret edip, Allah Teâlâ buyurur; “Muhakkak sana biat edenler ancak Allah’a biat etmiş olurlar.” (Fetih 10) “Kim Resul’e itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur” (Nisa 80) **Bu makam, ayakların kaydığı makamlardandır. Lâkin meratib üzerine yürüyüp gidene tehlike yoktur.**”

Bursevi Hazretleri’nin de buyurduğu gibi; **ancak meratib üzerine yürüyüp gidene tehlike yoktur**. Oysaki “Tarikati Melâmet zannedenler”in tümü, makamların hakikatinden bihaberdir. Bu nedenle de zevk edemedikleri makamların dedikodusunu ederlerken, yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi çoğu kez farkında olmadan mekâna düşerler.

Nitekim İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri yine aynı eserinde şöyle buyuruyor; “**Bir vaiz, naklettiği ayet-i kerimenin hangi mertebeye dâhil olduğunu ve hak olan sözü uygun zaman ve zeminde söylemeyi bilmezse, ulü’l-emr olanların, böyle bir vaizi vaazdan men etmesi lâzımdır.**”

Melamilikte Uzlet

“Tarikati Melâmet zannedenler”in uzlet anlayışında halktan uzak durmak yoktur. Onlarda Şer’den ve Şerli’den uzak durmak, dedikodudan, fitne ve fesattan uzak durmak, boş ve fuzuli olan şeylerden uzak durmak şeklinde, kendilerince daha arifane(!) olarak yorumladıkları bir uzlet anlayışı vardır.

Görüldüğu üzere, makam ehli geçinip de gerçekte mekan ehli olan “Tarikati Melâmet zannedenler”, Peygamberimizin Hira Dağı’nda uzlete çekilmesindeki hikmetleri, meratib üzere anlamaya ve zevk etmeye güç yetiremedikleri için, Peygamberimizden daha arifane(!) bir uzlet anlayışına sahip olduklarını iddia edebiliyorlar!.. Üstelik bir de bu edepsizliklerine, Melâmiler’i bulaştırıyorlar!

Makam ehli olan Melâmiler, Peygamberimizin uzlete çekilmesindeki hikmetin sırrına yine makamlar ile ermişlerdir. Şeyh-ül Ekber Risaletü'l Envar adlı eserinde işte bu sırra dikkat çekiyor: **“Hakkın huzuruna girmek ve vasıtaları terk ederek doğrudan O'ndan almak ve de Onunla ünsiyet kurmak istiyorsan,....insanlardan ayrılman ve topluluklardan uzaklaşıp yalnızlığı seçmen kaçınılmazdır.”**

Nitekim Geylani Hazretleri de, Gavsîye adlı eserinde şöyle buyuruyor; “Ya Gavs. Ashabına söyle, **onlardan kim bana vâsıl olmak isterse, benden gayrı her şeyden sıyrılıp çıksın.** Ya Gavs. Dünya geçidinden çık ki, âhirete vâsıl olasın; âhîret geçidinden de çık ki, bana vâsıl olasın. Ya Gavs. Cisimlerden ve nefsinden çık; sonra kalplerden ve ruhundan çık; sonra **hüküm ve emirden çık ki bana vasıl olasın.**”

Peygamberimiz, Hira Dağı'nda uzlete çekildiği yıllarda, e'âl, sıfat ve zat makamlarını zevk etmiş, fenafillâh olunca da, kendisine Kur'an-ı Kerim inmiştir. Zira Kur'an zata işarettir ve ancak zat makamında iner.

Nitekim İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Ferahu'r Ruh adlı eserinde; **“Fahri Âlem kırk yaşına varınca fenafillâh oldu”** diye buyurur. İşte Peygamberimizin Hira Dağı'nda uzlete çekilmesinin nedeni, fena makamlarını zevk etmek içindir. Çünkü **fena makamlarında, zamana ve koşullara göre değişiklik arzetsen bile, beden ile uzlet vardır.** Nitekim Niyazi Mısri Hazretleri;

*İster isen ma'rifette olasın âli-cenâb,
Ehl-i irfan eşîğinde yüzünü eyle türâb.*

Bir zaman yüz verme dünyâ ehline uzlette ol,
Akl-ü fikrin bir yere cem'et yüzüne çek nikâb.

Göz kulak dil kapıların bağla muhkem bir zaman,
Ola kim Hakk'tan yana gönlünden ola feth-ü bâb

derken, bu sırra işaret etmektedir. Göz, kulak ve dilin tam manası ile bağlanması da, ancak beden ile uzlet gerektirir. Çünkü fena makamlarında, hem insanların arasına karışıp, hem de görmemek, duymamak ve konuşmamak imkânsızdır. İşte Mısri Hazretleri'nin **“muhkem bir zaman”** dediği, fenafillâh oluncaya kadardır. Söz konusu uzlet, zamana ve koşullara göre farklılık gösterse bile, fenafillâh olmak için İbn-i Arabî Hazretleri'nin de buyurduğu gibi; **insanlardan ayrılmak ve topluluklardan uzaklaşıp yalnızlığı seçmek kaçınılmazdır.**

Ancak zat makamını zevk edip fenafillâh olan, gönül uzletine vasıl olur. Nitekim Niyazi Mısri Hazretleri, aşağıdaki beyitte bu sırra dikkat çeker;

*Uzlet-i halk ihtiyâr et, sen sana gel ey gönül,
Tâ bulasın uzletiyile Hak katında ihtisâs.*

Hz. Pir, söz konusu dizeyi şöyle şerh etmektedir;”Birinci beyitte geçen “Uzlet-i halk ihtiyâr et” den maksat seyr-i sülûk ile **“Tevhîd-i zât” makâmına vâsıl olanın nazarında halk var mı,**

yoktur. İşte o kimsenin halk nazarında olmayınca elbette uzlettedir.” İşte bu şerh ile Hz. Pir, Melâmiler’in uzletini ortaya koymaktadır.

Özetle; Melâmiler’de uzlet; zamana ve koşullara göre değişiklikler gösterse de, marifete erene kadar, zaman zaman bedenen de gereklidir. Ancak marifete vasıl olan Melâmi için, Hakk’tan gayrı yoktur. Nitekim Sultan Veled Hazretleri Maarif adlı eserinde buyurur; **“Uzlet yabancılardan olur yârdan değil”** Dolayısı ile onların gönülleri daimi uzlettedir. Başka bir deyişle **uzletin hakikati, fenafillâh olmaktır.**

Görüldüğü gibi Melâmilerin uzlet anlayışı ile, “Tarikati Melâmet zannedenler”in uzlet anlayışı arasında uzaktan yakından hiçbir alâka yok. “Tarikati Melâmet zannedenler”in bahsettiği; “şer’den ve şerli’den uzak durmak, dedikodudan, fitne ve fesattan uzak durmak, boş ve fuzuli olan şeylerden uzak durmak şeklinde bir uzlet anlayışı” bir-i iki gören içindir. Bu sırra işaret eden Muhyiddin-i Arabî Hazretleri; **“İnsanların zararından kurtulmak için istenen uzlete itibar edilmez”** diye buyuruyor.

Melâmilerin İbadet Anlayışı

“Tarikati Melâmet zannedenler” özetle; “Melâmi; ibadetlerini, ihsan mertebesinde, **Allah’ı görüyormuş gibi yapma gayretinde olan kişidir. İbadetlerini, kendine bir varlık vermeden, kul olma gayreti içerisinde ifâ eden kişidir”** derler.

Şimdi “Tarikati Melâmet zannedenler”in bu farksız ibadet anlayışlarını irdelemeye çalışalım: Bir kere sözün başı sonu ile çelişiyor; ibadetlerini Allah’ı görüyormuş gibi yapma gayreti içinde olanlar, aynı zamanda nasıl kendilerine varlık vermezler? Kendilerine varlık vermiyorlarsa, ibadetini Allah’ı görmüş gibi yapan kim, gayret eden kim? “Tarikati Melâmet zannedenler”e göre; ortada bir Allah, bir Allah’ı görüyormuş gibi yapan sözde Melâmi ve bir de onun cüz’i irade içeren “gayreti” söz konusu iken, Allah aşkına bu ibadetin tevhid neresinde!..

“Tarikati Melâmet zannedenler”in ibadet anlayışını özetleyen yukarıdaki tanımın, başı şeriat ve tarikat mertebesinde söylendiği halde, sonu hakikat ehline mahsus olduğu için, saçma sapan bir hâle gelmiş. Açıklamaya çalışalım;

“Allah’ı görüyormuş gibi ibadet ediniz” hadisi, şeriat ve tarikat ehli içindir. Çünkü şeriat ve tarikat ehli, Allah’ı görmekten perdeli oldukları için, ancak “görüyormuş gibi” yapabilirler. Oysa sadece makam ehli Melâmiler, kendilerine varlık vermezler ve bu nedenle onlardan Hakk kendi kendini görür. Ve böylece ortada ne görüyormuş gibi yapan, ne de onun gayreti, Allah’tan gayrı hiç bir şey kalmaz.

Gavs-ı Âzam Geylâni Hazretleri Gavsîye adlı eserinde, Hakikat ehline mahsus olan bu ibadeti, ne de güzel anlatıyor: “Dedim ki; “Ya Rabbi, hangi namaz sana daha yakındır?” “O namaz ki, içinde benden başkasının kalmadığı, kılanın içinde kaybolduğu! Sonra sordum, dedim ki: “İndinde hangi oruç daha faziletlidir?” “O oruç ki, onda benden başkası kaybolup, benden gayrı kalmaz!” Sonra sordum: “Hangi fiiller indinde faziletlidir?” “Benden gayrının kalmayıp, içinde cennet ve cehennem bulunmadığı, yapanın kaybolduğu!”

İşte yine “Tarikati Melâmet zannedenler”in farksızlık örneği bir görüşü daha; “Tarikati Melâmet zannedenler”, ibadetlerini karşılık beklemeden, ihlas ile, Hakk’ın rızasına ermek için yaptıklarını söylerler.

Yani onların tanımına göre Melâmiler, ibadetlerini, herhangi bir menfaat ve de karşılık beklemeden yaparlar. Burada ifade edilmeye çalışılan, maddi menfaatler dışında, cennet isteği ve cehennem korkusudur. Peki, “Hakk’ın rızasına ermeyi istemek” de, cenneti istemek gibi bir menfaat içermekte değil midir? Bu nasıl karşılıksız ibadettir?

Karşılıksız ibadet, yukarıda Geylâni Hazretleri’nin buyurduğu şekilde yapılır ki, ortada Hakk’tan gayrı kalmaz. Ortada Hakk’tan gayrının olmadığı bir ibadette de, “Tarikati Melâmet zannedenler”in “Melâmi yaptığı ibadetlerin farkında olma gayretinde olan kişidir” sözünün hükmü olamaz. Hakk’tan gayrı yoktur ki, yaptığı ibadetin farkına varsın!..

Mevlana Hazretleri’nin Fihi ma fihi adlı eserinde buyurdukları, “Tarikati Melâmet zannedenler”in şu ana kadar sergilediği farksızlıkların bir kısmını, güzel bir örnek ile gözler önüne sermektedir:

“Halk "Ben Tanrırım" demeyi büyük bir dâvâ sanır; hâlbuki "Ben kulum" demek büyük bir dâvâdır. "Ben Tanrırım" demek, büyük bir gönül alçaklığıdır. Çünkü **"Tanrı kuluyum" diyen, iki varlık ispat eder; bir kendisini, bir de Tanrıyı isbata kalkışır.** Fakat "Ben Tanrırım" diyen, kendisini yok etmiştir, yele vermiştir; "Ben Tanrırım" der; yâni ben yokum, hep odur, ben salt yokluğum, hiçim der. Tanrıdan başka varlık yoktur. **Gönül alçaklığı, bunda daha artıktır; bundan dolayı da halk anlamaz.**

İşte buracıkta bir kişi, **Tanrı rızası için Tanrı’ya kulluk eder;** kulluğu meydandadır; bulunur amma **kendisini de görür, yaptığını da görür, Tanrı’yı da görür;** Tanrı için kullukta o suya batmamıştır, suda boğulmamıştır. **Suda boğulan o kişidir ki onda hiçbir hareket, hiçbir iş kalmaz; hareketi, suyun hareketinden ibarettir.”**

Evlat Sevgisi Üzerine

İbn Arabî Hazretleri Kitabı’t Teracim adlı eserinde şöyle buyurmaktadır; “Miras hususunda çamurun çocuğu (vele-du't-tin) ile dinin çocuğu (veledu'ddin) arasında fark vardır. **Din ilme, çamur ise mala aittir.** Dinin çocuğu senin dostun, **çamurun çocuğu senin düşmanıdır.**” Melâmiler aşağıdaki dizelerin sırrına vakıf olmuşlardır;

***Evlat ü iyâl’den geçerek
Ben ravzana geldim***

***Ahlakını meth etmede
Kur’an diye sevdim***

Geylani Hazretleri Futuhu’l Gayb adlı eserinde, evlat sevgisinin, Allah sevgisine nasıl perde olduğunu şöyle anlatmaktadır:

“Ey Allah’ın sevgili kulu, Allah Gaiyyur dur. Sevgisine kimsenin ortak olmasını istemez. Sevgilisine bakılmaya bile razı olmaz. Kendi sevdiği kulu başkasına vermez. Hal böyle iken

sen başkasına bağlanıyorsun. Şu Âyet-i Kerimeleri işitmedin mi?: “ **Allah onları, onlar da Allah’ı sever.**”

Rasulullah s.a. Efendimiz bir hadis-i şerifte şöyle buyurdu: “Bir kul, Allah tarafından sevilince, iptilaya uğrar; buna sabrederse iktina gelir başına.” “İktina nedir?” diyen bir sahabeye: “ Çoluğunu çocuğunu, malını, mülkünü alır.” buyurdu. Çünkü **mal ve evlat, Allah sevgisine perdedir. Hakk’ın sevgisi bölünmez. İki sevginin arasına giren yanar.**

Mala ve evlada sevgi çoğalınca, Hak sevgisi azalır. İnsan bu sevgisinden ceza görür. Çünkü Allah’a bir nevi şirk koşturmuş. Halbuki Allah zatına ve sıfatına şirk koşanları sevmez. Gayyur ve her şeyden üstündür. Kendine karşı duran her şeyi yok eder. Ta ki, sevdiği kulun kalbi yalnız zatına dönsün. İşte o zaman: “Allah onları, onlar da Allah’ı sever” ayetinin manası tecelli eder.

Bu tecelli bir süre devam ederse, sonunda Hakk’a karşı koşulan ortaklar yani şirk yok olur. **Mal, çocuk ve şehvi arzular isteği gider.** Mal sevgisi kalmaz. Kötü hisler ölür. Veli olmak, başa geçmek, keramet sahibi olmak, kat, makam, dereceler istenmez olur. Cennet ve onun dereceleri gözden silinir. **Kalbdaki şahsi irade, temenni yok olur.**

Geylani Hazretleri’nin yukarıda sözünü ettiği; “**Allah onları, onlar da Allah’ı sever**” ayetinin hakikatine varan Melâmiler için, mecazi aşk çok gerilerde kalmıştır. **Onlar ef’al makamında mallarından, sıfat makamında evlatlarından, zat makamında ise canlarından geçer,** kalplerinde Allah’tan başka hiç bir şeye yer vermezler.

Böylece zat makamında Cenab-ı Hakk’ın “**Şimdi kahhar olan biricik Allah’ı anladın mı?**” tecellisine mazhar olurlar ki, bu tecelli ile, yerler, gökler, melekler, felekler, yüce yüce dağlar yerinden yok olur, çöp gibi atılırlar. Böylece kıyametleri kopar. İşte o zaman; Şuara Suresi’ndeki; “**O gün ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah’a temiz bir kalple gelenler kurtulurlar**” ayeti kerimesinin sırrına ererler.

Bu sırra eren Melâmiler, İbrahim (A.S) gibi, oğullarını gözlerini kırpmadan Allahu Teâlâ’ya kurban edebilirler ya da İbrahim Ethem Hazretleri gibi, oğullarını Allah aşkı için bir kalemde silebilirler.

Niyazi Mısri Hazretleri İrfan Sofraları adlı eserinde, ef’al, sıfat ve zat makamlarını zevk edebilmenin şartlarına şöyle işaret ediyor; “Hızır’ın, duvarı yıkıp sonra yapması, Musa’nın tabii vücudunu yok edip Hakk’ın varlığı ile baki kılmasıdır. Gemiye delmekle **Fi’iller Tevhidine ulaştı; çocuğu öldürmek ile Sıfatlar Tevhidine** vasil oldu; duvarı yapmakla da **Zat Tevhidine** kavuştu. Bu suretle Musa Aleyhisselam’ın irşadı tamam oldu. Bil ki: Hızır iki denizin birleştiği yer (Mecma’u’l-Bahreyn) de olduğundan, onu bulan da Mecma’u’l-Bahreyn’de buldu...

İki denizi kendisinde toplayan her peygamber ve veli de böyledir. Elbette onun gemisi delinmiş, çocuğu öldürülmüş, duvarı yıkılıp yapılmış olmalıdır. Artık anla.”

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri “Kitabu’l Mesail” adlı eserinde, Hz. İbrahim (AS)’ın oğlunu kurban etmesi ile ilgili kıssasını bakın nasıl anlatıyor: “İbrahim (AS) "Rabbim! Bana salihlerden olacak bir evlat ver" (Saffat100) diye dua edip de duasının kabul edildiği

müjdesini alınca, müjdelendiği şeyle bir sınava tabi tutuldu. Çünkü o **Allah'tan O'ndan başkasını (masivayı) istedi. Allah ise Gayyur'dur. Ondan başkasını istemek, gayretine dokunur.** Bu yüzden onu, istediği oğlunu boğazlamakla sınıadı."

Eğer Hz. İbrahim (AS) rüyada gördüğü oğlunu koça yorsaydı (oğlundan koça geçseydi) sonucu bildiği için kalbinde en küçük bir huzursuzluk hissetmeden emri yerine getirmiş olacaktı. **Ama rabbinden rab-binin dışındaki bir şeyi isteme karanlığı, geçmesini (tabir etmesini) engelledi. Çünkü karanlıkta bir tarafa geçmek zordur, insan ayağını nereye koyacağını bilemez."**

Mevlana Hazretleri'nin kıssası da, konu ile ilgili güzel bir örnektir. Nitekim İsmail Hakkı Bursevi, Ruh-ul Mesnevi adlı eserinde bunu şöyle anlatıyor; "Mevlana Hazretleri'nin Şems-i Tebrizi Hazretleri vak'asında evlad-ı Mevlana'dan biri muhalifin tarafında bulunmakla vefat ettikde, Mevlânâ onun cenâzesine hâzır olmayıp, **"bizden değildir"** dedi:

Gördü ferzendini çü Mevlânâ
Mazharı rütbesi rütbe-i celal olmuş
Dedi bizden değildir bu veled
Bunu red eylemek helal olmuş"

İşte bir başka örnek: Hz. Ebu Bekir'in kızı olan Esmâ binti Ebi Bekir'in Mekke'de halifeliğini ilan eden oğlu Abdullah, Haccac karşısında yenilgiye uğramak üzere olduğu günlerde teslim olup olmama hususunda kendisinin fikrine müracaat edince, Esmâ binti Ebi Bekir oğluna şunları söyler. **"Evladım, şerefle yaşa, izzetinle öl; fakat kesinlikle esir düşme!.." Nitekim annesinin sözünü dinleyerek teslim olmayan Abdullah, bu savaşta vefat eder.**

Resulu Ekrem (SAV) Efendimiz bir hadisi şerifinde kızı Fatma'ya şöyle buyuruyor; **"Ey Muhammed'in kızı Fatma! Sen kendine bak. Allah'a karşı sana bir faydam dokunmaz."** Bu hadis hakkında Muhyiddin-i Arabî; "Unutma ki Fatma O'nun gözbebeği idi" diye buyuruyor. Yukarıdaki hadisi şerifte de görüldüğü gibi; evlât kayırmanın sünnette de yeri yoktur.

Melâmi İnsan-ı Kâmilleri'nin hayatları ve eserleri incelendiğinde görülür ki, şeriatta ve tarikatta kulağa hoş gibi gelen evlat sevgisinin, (ki tarikatta bile evlat sevgisi olmayıp; "Sev yaratılanı Yaradandan ötürü" düsturu gereği evlat diye bir ayırım yapmaksızın tüm yaratılan sevilir.) hakikatte hiç yeri yoktur.

Çünkü hakikatte, tarikatta olduğu gibi; "Ben ondaki Hakk'ı seviyorum ya da "Ben evladımda Hakk'ı görüyorum" veya "Ben oğlumu Hakk için sevdim" gibi "şirk kılıfları" bertaraf edilmiştir. Nitekim Resulullah (SAV) Efendimiz, kendisine; "Ya Resulullah! Biz hanımlara baktığımız zaman onlardaki Hakk'ı görüyoruz ve hoşumuza gidiyor" diyen sahabelere şöyle buyurmuştur; **"Peki o zaman, develerinize baktığınızda da aynı zevki alıyor musunuz?"**

Hakikat son derece yalındır. Hiçbir mazeret ve hiçbir kurnazlık kabul etmez. Hakikatte "Allah vardır ve O'ndan başka birşey yoktur" Bunun dışına çıkmış olan her söz, her düşünce ve her fiil, Ef'al makamının altında yani tevhid makamlarının dışındadır. Siz artık istediğiniz kadar "Ben Melâmi'yim" deyin. Ehli olana malumdur.

Nitekim Geylani Hazretleri İlahi Armağan adlı eserinde şöyle buyurur: “Bana geldiğiniz zaman, ilminizi, dilinizi, nesebinizi bir yana atınız. **Çocuklarınızı ve bütün tanıdıklarınızı bir yana bırakınız.** Yanımda, sizleri Hakk'tan gayri her şeyden âri görmeliyim. Ancak böyle yaparsanız O, sizi fazlı ve ihsanı ile örter. Bu hali kendinde benimsedikten sonra, iradesiz beslenen bir kuş gibi olursun. Kalbine Hakk'tan nur gelir.”

İbrahim Ethem Hazretleri'nin tac ü tahttan geçmesinden ne anladığımız çok önemlidir. **İbrahim Ethem Hazretleri, Allah'tan gayri neyi varsa, neyi seviyorsa hepsinden geçmiştir.** Nitekim şöyle rivayet edilir:

İbrahim Ethem Hazretleri sarayını terk ederken geride bıraktığı küçük oğlu büyür ve babasını bulup, onu geri dönmeye ikna etmek için yollara düşer. Nihayet İbrahim Ethem'in yaşadığı dergâha gelir ve kendisinin nerde olduğunu sorar. Dağdan odun çekmek üzere gittiğini söylerler. Babasını bulmak üzere yola koyulur.

Bu sırada İbrahim Ethem Hazretleri bir çeşmenin kenarında dinlenirken, karşıdan genç bir adamın kendisine doğru geldiğini görünce, gelenin oğlu olduğunu ve onu saraya geri götürmek istediğini anlar ve “Allah'ım, oğlum beni senden alıkoymak üzere geliyor. **Ya onun ya benim canımı al**” diye münacatta bulunur. Bunun üzerine; oğlu o anda yere düşer ve ölür.”

Görüldüğü gibi Melâmi olmak, “ben Melami'yim” demek kadar kolay ve ucuz değildir. Melâmilik, “ne yardan ne serden” geçemeyen “Tarikati Melâmet zannedenler”in harcı hiç değildir.

Ana, Baba, Kardeş ve Yâr Sevgisi Üzerine

“Tarikati Melâmet zannedenler”, “ana baba hakkı” ndan dem vurur, “Mü'minler kardeşir” sözünü baz alırlar.

Muhyiddin İbn'ül Arabî Hazretleri Mevâki'un Nucûm adlı eserinde şöyle buyuruyor; **“Bu risalenin nûr'unun şû'lelerini ve çiçeklerin güzelliklerini, ancak ana, baba, yar, yarân ve vatanı terk ve Hakk'ın rızasını kullardan tecerrud edilmiş olarak talep edenler elde edebilirler. Bu risâle böyle olan kimseler için bir rehberdir.”**

Muhyiddin Arabî Hazretleri'nin de buyurduğu gibi; ledün ilmi “ana, baba, yar, yarân ve vatanı terk ve Hakk'ın rızasını kullardan tecerrud edilmiş olarak talep edenler” içindir. Bu şartlara vasıl olmayan “Tarikati Melâmet zannedenler” ise, bu ilmin ancak dedikodusunu yapar ve ehli olmayanların arasında “Melâmi” diye anılırlar.

Melâmiler, ef'al, sıfat ve zatın Hakk'ın olduğunu zevk etmişlerdir. Öyle ise, ef'al sıfat ve zatını Hakk'a bezleden bir Melâmi'nin annesi kalır mı? Âdem (AS)'ın annesi babası var mıydı ki, Melâmi'nin olsun? Anneye methiyeler dizmek şeriatta güzeldir. Ancak Melâmilik ile bağdaşır bir yanı yoktur. Bunlar kulağa hoş gelebilir, fakat bilinmelidir ki, ana baba sevgisine yönelik söylenen sözlerin hiçbiri hakikat kelâmı değildir. Şeriat ve tarikat kelimidirlar. Örneğin analık hakkı şeriatta vardır. Hakikatte kimin hakkını kime verebilirsin ki?

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Kitabı'ı İsrâ İla Makamı'ı Esra adlı eserinde, anlatmak istediğimiz farkı gözler önüne sermektedir: "Anne babanı tahtın üzerine çıkar, **onları arşa çıkarma**, onlar için bir yatak hazırla. Onlara rahmet kanatlarını indir, onları tersleme. Onlara "öf" bile deme. **Ancak eğer yapabiliyorsan, onları yok et; onlar senin iki bekçin, iki kapındır.**"

Şeriatta din kardeşliği, tarikatta ise yol kardeşliği vardır. Oysa hakikatte yani Melâmilikte Allah vardır ve Ondan başka bir şey yoktur. Çünkü kardeşlikte ikilik vardır, oysa tevhitte birlik söz konusudur.

Nitekim Mevlana Hazretleri şöyle buyurur: "Cenab-ı Allah'a ve Hazreti Ahmet'e iyi yapış. **Kardeşten, Ebu Cehil'den kurtul.**"

Niyazi Mısri Hazretleri, İrfan Sofraları adlı eserinde şöyle buyuruyor; "Senin tasarrufun altında bulunan her şey: altın, gümüş, ev, bark, kap-kacak, sergi, çocuklar, zevce, kitaplar, hizmetçiler ve diğerleri sen gerçi bunların maliki ve sahibi olduğunu zannedersin, biri elinden çıksa üzülür, azap çekersin. **Lakin bu hareketin, senin bilmezliğinden ileri gelir.**

...Eğer bunu bilmezsen, kalbini bunlardan birine yahut çoğuna bağlarsın veyahut sen istemeden elinden çıkmış, başkasının eline geçmiş olan şeyin, yine senin olmasını temenni edersin veya arzu ettiğin şey olmazsa tasalanırsın ve buna sebep olana kin beslersin. **İşte bütün düşmanlık, buğz, hased, kibir, kendini beğenme ve benzeri şeyler, hep fiillerin tevhidini bilmemekten ileri gelir.** Ama bunu bilen ve elini ister kendi tasarrufundan, ister başkalarının tasarrufunda bulunsun, kendisinin olmayana uzatmayan ve onun sevgisini kalbinden söküp atan kimse, zikredilen ıstıraplardan kurtulur, rahat bulur."

Yazıcızade Muhammed Hazretleri "Muhammediye" isimli eserinde şöyle buyurmaktadır: "Bir gün Resulullah (SAV) torunlarından Hasan'ı boğazından, Hüseyin'i ise dudaklarından öptü. Bunun üzerine Cebrail (AS) gelerek Resulullah (SAV)'e; "Ya Muhammed, Allahu Teâlâ torunlarını öperken beni unuttu. Hasan ağzından zehirlenerek, Hüseyin boğazı kesilerek şehid olacaktır" diye buyurdu."

Bir gün Resulullah (SAV) Efendimiz, içlerinde Selman-i Farisi'nin (ra) de bulunduğu **Ashab-ı Suffa'nın** olduğu yere gelir ve onların Allahu Teâlâ'yı zikrettiklerini görür. Bunun üzerine Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurur: "Allahu Teâlâ sizler için; **onların kalbine nefis verdi; mal sevgisi, makam sevgisi, evlat sevgisi, her türlü sevgiyi verdiğim halde, kalplerindeki sevgileri tevhid nuruyla attılar. Masiva kalmadı kalplerinde. Nazargahım kalpleri oldu.** Yere göğe sığmam, mümin kullarımın kalbine sığarım." diye buyurdu. O halde devam ediniz. Ben üzerinize rahmetin indiğini gördüm ve size ortak olmak istedim." buyurdular." (Taberani)

Yukarıdaki hadisi şerifte **Resulullah (SAV) Efendimiz; kalpteki evlat sevgisinin ancak tevhid nuru ile atılabileceğini gözler önüne seriyor.** Bu da bize gösteriyor ki; evlat, torun, torba vs. sevgisinden kurtulamadıkları halde tevhidten dem vuranlar, kalplerinde tevhid nuru olacağına, ancak dillerinde tevhid dedikodusu bulunanlardır.

Gavsîye adlı eserinde, Allahu Teâlâ Geylani Hazretlerine şöyle buyurur; "Ya Gavs! Kullarımın faziletlisi ve sevgilisi onlardır ki; evladı ve ana-babası olup da kalbi onlardan

fâriğdir!.. Eğer, **ana-babası ölse hiç hüzün çekmez!** Kulum bu mertebeye ve menzile eriştiğinde, benim indîmde "ana-babasız ve evlâtsiz" (**lem yelid ve lem yûled**) (ihlâs 3)ve "**ve lem yekûn lehü küfüven ehad**" (ihlâs 4) olur."

Nitekim; "**Mallarınız ve evlatlarınız, sizin için birer fitnedir**" ayeti kerimesine işaretle, Peygamber Efendimiz (SAV) hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar : "**Beni ana-baba, evlat ve herkesten daha çok sevmeyen, mümin olamaz.**"

"De ki:"Babalarınız, **oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, akrabanız**, elde ettiğiniz mallar, durgun gitmesinden korktuğunuz ticaret, hoşunuza giden evler, sizce Allah'tan, Peygamberinden ve Allah yolunda savaşmaktan daha sevgili ise, Allah'ın buyruğu gelene kadar bekleyin. Allah fasık milleti doğru yola erdirmez." (Tevbe 24)

Sev Yaratılanı Yaratandan Ötürü

"Tarikati Melâmet zannedenler"ın, masiva sevgisine uydurdukları bir başka kılıf da; "Sev yaratılanı Yaratan'dan ötürü" sözüdür.

Oysaki ilahi aşkın, içinde Allahu Teâlâ'dan başka hiçbir şeyi barındırmadığını, yine İbn-i Arabî Hazretleri'nin ilahi aşkı anlatan şu sözlerinden açıkça görmekteyiz; "...Eğer âşığın sevgisinde, sevgilisinden başkasını düşünmeye fırsat verebilen bir akıl ya da bir akıl yürütme varsa, o sevgi saf ve gerçek değildir. O ancak **nefiste geçici bir durumdur**. ...Zeynebin, Suad'ın, Hind'in ve Leylâ'nın sevgisiyle, ya da bu dünya sevgisiyle, ya da para ve makam hırsıyla ya da **bu âlemde sevilen şeylerin sevgisiyle Allah gizlenmiştir. Bütün bunların sebebi, Tanrı'nın kendinden başkasının sevilmesini kabul etmediği, ilâhî kıskançlıktır.**"

Hem yalnız Allah'ı seveceksin, hem de Allah'ın sevgisinin yanında "Yaratan'dan ötürü" bahanesi ile yaratılanları da seveceksin. Melâmilikte böyle bir şey söz konusu olamaz. Melamilikte ya Allah'ı seversin ya da masivayı. Bunun ortası olmaz. Nitekim Hz. Mevlana şöyle buyuruyor; "**Hakikî maşuk olan Allah'tan başka bir teması bulunan aşk, aşk olmaz, saçma sapan bir sevda olur.**"

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ise, Kitabü'l Menzili'l Kutbi Ve Mekalihi Ve Halihi adlı eserinde şöyle buyuruyor; "Cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım." (Zariyat,56) Yani beni tanısınlar. "Cinleri ve insanları **birbirleriyle ünsiyet kurup kaynaşsınlar veya birbirlerine âşık olsunlar, birbirlerinin sırlarını bilsinler diye yarattım**" demiyor. Allah, mükellefi kendisi için yaratmıştır. O başkasına bakmamalıdır."

Yaratan'dan ötürü yaratılanı sevmek, tarikat ehline yönelik bir sözdür. Kısacası bu söz; ilahi aşkı değil, ancak mecazi aşkı anlatır. İşte bu nedenle İbn-i Arabî Hazretleri mecazi aşk ile ilahi aşk arasındaki farkı şöyle anlatıyor; "**Eğer insan Allah'a bağlanır, O'na âşık olursa, sevgilisi Allah olur. Sevgisinde öyle ileri makama ulaşır ki, Allah'ın yaratıklarına karşı duyulan aşkta fena olma halinden çok daha ileri bir makamda, Allah'ın aşkında yok olur.**"

İşte İbn-i Arabî Hazretleri'nin sözünü ettiği; "Allah'ın yaratıklarına karşı duyulan aşkta fena olma hâli" tarikat ehline, "Allah'ın aşkında yok olmak" ise, hakikat ehline yani Melâmilere mahsustur.

Nitekim Hz. Pir, Haza Mürşidil Uşşak adlı risalesinde, söz konusu ilahi aşka, yani “Allah’ın aşkında yok olma” mertebesine, yine tevhid makamları ile vasıl olunabileceğine işaret ediyor; “Bu üç makam yani ef’al sıfat ve zat, aynel yakın makamlarıdır. Bunlara marifet derler. **Sulûki irfan ve aşk budur.**”

Tevhid makamları ile “Allah’ın aşkında yok olanlar” için, bırakın yaratılana duyulan sevgiyi, ibadet ve taat sevgisi bile söz konusu olamaz. Onlar ancak, Allah’ın aşkında yok oldukları tevhidden zevk alırlar. Nitekim Hz. Pir şöyle buyuruyor; “Zevk ve taatla meşgul olan kimse aşkın hâlini anlamaz, yani âbid ve zâhid ibâdet zevkini bilir, aşk zevkini duymaz, âşıktan kaçır. **Kezâ âşık olan tevhid ehli, ibadet ve taat zevkini duymaz, yani ibâdet ve tâattan zevk alamaz, o ancak tevhidden zevk alır. Âbid de tevhidden zevk alamaz.**”

İlahi Aşk Üzerine

Aşağıdaki dizeleri, ancak Allah’ın aşkında yok olan tevhid ehli anlar. “Tarikati Melâmet zannedenler” ise; Hz. Mevlana’nın buyurduğu gibi; “saçma sapan aşklarına” türlü mesnetler uydurur, gerçek âşıkların sözlerini de, “zahir şeriata” uymadığını söyleyerek, taşlamaya kalkarlar. İşte Eşrefoğlu Rumi Hazretleri, ehli olanlara ilahi aşkın hakikatini, tüm çıplaklığı ile gözler önüne seriyor;

Senin aşkın kime ki düştü ey can
Ne mezhep kodu, ne din ne de iman
Ne dünya, ahiret ne zühdü takva
Ne gayreti ar-ü namus ne ad san

**Ne ilmi ne amel ne aklü tedbir
Ne havfü ne rica ne şer’i erkân
Fakir eyledi halk içinde anı
Ana tan eder oldu dostu düşmanı**

Canı hiçe saymaktır adı aşk
Döküp varlığı gitmektir adı aşk

Bela yağmur gibi gökten yağarsa
Başını ana tutmaktır adı aşk

Bıraktı halk içinde anı yavuz
Tamamet eyledi âleme destan
Bu aşkın oyununa hiç kimse doymaz
Kapılarda kul oldu nice sultan

Bu aşk zincirine çün çekildi
Koyundan dahi yavaş oldu aslan
Eşittin âşık oldu Şah Edhem
Geyip bir çul, cihanda etti seyran

*****

Bu âlem sanki oddan bir denizdir
Ana kendini atmaktır adı aşk

Var Eşrefoğlu bil hakikat
Vücudu fani etmektir adı aşk...

“Tarikati Melâmet zannedenler”, Melâmiliğin insanlara Allah’ı sevdirdiğini iddia ederler. Öncelikle Allah’ı sevmek kimsenin iradesinde olmayıp nasip işidir. Başkalarının sevdirmeye çalışması ise, yine insanın kendine irade vermesidir. Oysa irade Hakk’ındır. Eğer Allah’ı sevdirmek insanın elinde olsaydı, Peygamber Efendimiz, amcası Ebu Leheb’e sevdirdi.

Melâmilikte İrade, Sabır ve Azim

“İrade”, “sabır” ve “azim” kavramları, şeriat ve tarikat ehline mahsustur. Melâmilikte ise; irade Hakk’ındır, sabır şirktir, azim ise cüz’i iradeye mahsus bir kavram olup Melâmileri bağlamaz. Şimdi de bu sözlerimize açıklık getirelim;

Hiz. Pir’in Niyazi Mısri Divanı Şerhi’nde buyurduğu gibi; **“Allah’ın bütün sıfatları insanda cüzi de olsa vardır. Böyle olunca cüzi iradenin de insanda bulunması lâzım gelir. Fakat huzurda bulunanlarda irade olmaz. Ehlullah her an Allah’ın huzurundadır. Bu sebeple onlar asla iradelerine malik ve sahip değillerdir. Daima Allah’ın iradesi ile hareket ederler. Huzurdan asla ayrılmazlar ki, iradelerine sahip olsunlar”**

Bu durumda “iradeni kaybetme” demek ile “kendinin sandığın iradenle perdelenmeye devam et” demek arasında, hakikatte hiçbir fark yoktur. Başka bir deyişle, “iradeni kaybetme” diye nasihat eden biri, Hiz. Pir’in; “huzurda bulunanlarda irade olmaz” sözünün hakikatinden gafildir.

Hiz. Pir, Niyazi Mısri Divanı Şerhi’nde “Hakikat ehlinin olmaz nişânı” dizesini şerh ederken; “Hak ehlini vuran olursa, onlar da vururlar, **sabır ve sükût etmezler**” diye buyuruyor. Çünkü; **“İster cemalinden sefa, İster celâlınden cefa, ikisi de gönle verir sefa”** ya da **“Lütfun da hoş, kahrın da hoş”** veya **“Bin türlü belâ, benzetti bala”** diyen Melâmiler için sabır şirktir.

Zira sabır; acıya ve zorluğa **katlanmak** demektir. Katlanmak ise; hoş gitmeyen şeyler içindir. Yukarıda da belirtildiği gibi, Melâmiler için, Allahu Teâlâ’dan gelen her şey hoştur. Melâmiler, celal ve cemali birleşmişler, “katlanmak, mukavemet etmek, tâkat getirmek” gibi kavramların çok ötesindeki zevklere vasıl olmuşlardır.

Nitekim İbn Arabî Hazretleri, “Kitabu’l A’lam Bi İşaratı Ehli İlhâm” adlı eserinde şöyle buyuruyor: **“Sabır mukavemettir ve bu kâmil Hakk açısından edepsizliktir.”**

Tüm bunların da ötesinde Hiz. Pir, Niyazi Mısri Divanı Şerhi’nde; “Tevhid şirkten, zikir gafletten gelir. Yoksa **arifin şirki yok ki tevhid etsin, gaflet etmez ki zikir eylesin**” diye buyurarak, sözünü ettiğimiz hakikate, en üst boyuttan açıklık getirmektedir. Nitekim arifin iradesi olmaz ki, onu kaybetsin, Allah’tan gayrı gördüğü bir şey yoktur ki hoşuna gitmeyene sabretsin, kendine özgülenmiş bir tasarrufu yoktur ki azmetsin.

Görüldüğü gibi; tevhid-i Efal makamına vasıl olan için sabır yoktur. Çünkü **Tevhid-i ef’al makamı; her fiilde fail olanın Hakk olduğunu bilip, fiile yapılacak müdahalenin, gerçekte “faile” yapıldığının zevkine varıp, fiilleri; onlarda fail olanı görmeye çalışarak seyretmektir.**

Nitekim Hiz. Pir, Risale-i Sülûk-i Hakikat adlı eserinde şöyle buyuruyor; **“Tevhidi ef’al demek; cemi halk efallullah olduğunu bilip ve her fiilin rü’yeti indinde ol fiilin aynasından Hazreti Maşuk’u müşahede etmektir.”**

Niyazi Mısri Hazretleri İrfan Sofraları adlı eserinde; “Onlar varlık Arşının gölgesi altında oturmuş, oradan **korkusuz ve hüzensüz insanların hallerini seyredeler**” diye buyurur.

Özetle; ef'al makamı sabrı değil, sadece seyretmeyi gerektirir ki, asıl zor olan da; insanın kendisine irade vermeden seyredebilmesidir. Çünkü **ancak tarafsız bir seyir, fiillerin failini görmemizi sağlar**. Nitekim Niyazi Mısri Hazretleri de; söz konusu seyrin "**korkusuz ve hüzünsüz**" olduğunu ifade ederek bu tarafsızlığa dikkat çekmektedir.

Yoksa; "Ben bu davranıştan hoşlanmıyorum ya da üzülüyorum veya korkuyorum ama ne yapalım buradan da işleyen Hakk'mış madem, sabredelim bari" şeklinde gelişen bir düşünce, insanı tevhibi ef'al makamının zevkine erdiremez.

Hz. Mevlana, şeriat, tarikat, marifet ve hakikat arasındaki farkı soran bir öğrencisine; "Karşı medresede rahlelerine eğilmiş ders çalışan dört kişi var. Sen git bunların hepsinin ensesine bir şamar at sonra gel sana anlatayım" diye buyurur.

Öğrenci gider, birincinin ensesine bir tokat akşeder. Tokadı yiyen derhal ayağa kalkıp arkasını döner ve daha kuvvetli bir tokatla Hz. Mevlana'nın öğrencisini yere yıkar. Bu kez ikincisine tokat atar. O da derhal ayağa kalkar ve elini kaldırır. Ancak tam tokadı atacakken vazgeçip yerine oturur. Üçüncü tokadı yiyince, şöyle bir kafasını çevirip baktıktan sonra çalışmasına devam eder. Dördüncü ise, tokadı yemesine rağmen hiç oralı bile olmaz.

Bunun üzerine öğrenci durumu Mevlana Hazretleri'ne anlatır. Mevlana Hazretleri şöyle buyurur;" Birinci şeriat kapısını geçememiş biri idi. **Şeriatta kısasa kısas olduğu için, tokadı yiyince kalktı, aynısını sana iade etti**. İkinci, tarikat kapısındadır. Tokadı yiyince tam iade edecekti ki, tarikat öğretisinde verdiği söz aklına geldi; "**Sana kötülük yapana bile iyilik yap**" Onun için döndü, oturdu.

Üçüncüsü marifet kapısına kadar gelmişti. **İyinin ve kötünün tek Yaradan'dan geldiğini bildiği için**, Yaradan bu kötülüğe hangi iblisi alet etti diye, merakından şöyle bir dönüp baktı. Dördüncü, hakikat kapısını da geçmiştir. **İyinin ve kötünün tek sahibi olduğunu ve aynı olduğunu bildiği için**, dönüp bakmadı bile!.."

Şimdi, Mevlana Hazretleri'nin yukarıdaki ayırımının ışığında daha da net bir şekilde görmekteyiz ki; "**Yapma, gayret etme**" aşaması tarikat mertebesinde. "**Zevk etme**" aşamasına ise **marifet ve hakikatte varılır. Bu nedenle bu makamlarda, "karşılık vermek, sabretmek, affetmek, iyilik etmek" gibi irade gerektiren eylemler yoktur. Hakikat ehli sadece cemâlullahı seyrederek.**

Nitekim aynı gerçeğe dikkat çeken Cüneyd-i Bağdadi Hazretleri; "**Şükür, Allahu Teâlâ'nın verdiği nimetlerle Allah'a şirk koşturmak**" diye buyurur. İbn Arabî Hazretleri de, "Kitabü'l A'lam Bi İşarati Ehli'l İlham" adlı eserinde:"**Ancak O'ndan başkasını gören kimse O'na tevekkül eder**" diye buyururken, **Şeyh Akşemseddin Hazretleri ise, Risale-i Nuriyesi'nde hakikat ehlini şöyle tarif eder;"Onlar varlık arşının gölgesi altında oturmuş, oradan korkusuz ve hüzünsüz insanların hâllerini seyrederek."**

Melâmilikte Takva

"Tarikati Melâmet zannedenler", makam zevkinden yoksun olduklarından, Kur'an-ı Kerim'de sözü edilen kavramların zahirinde kalır ve sadece zahirini değerlendirebilirler. Bu

nedenle de; okudukları ya da duydukları her ayeti kerimeyi, makam gözetmeksizin Melâmilîğe yamamaya kalkarlar. İşte bunlardan biri; **“Üstünlük ve Şereflik Takva İledir”**

Bu konuda Niyazi Mısri Hazretleri ise şöyle buyuruyor:

Gerçi Allah’a ibadet de güzel,
Zühd-ü **takvâ** vü kanaat de güzel,
Halvet ehline keramet de güzel,
Âdem isen semme vechullâhı bul.
Kande baksan ol güzel Allah’ı bul.

Bu ilahinin şerhi ise, adeta “Tarikati Melâmet zannedenler”e cevap niteliğinde:

“Ehl-i tarihin ibâdeti Hakk’ın rızası içindir, lâkin şuhûdlarında âbid başka, mabûd başkadır. Hiç şüphesiz **ehli tarîka göre** bu ibâdette güzeldir. Velâkin tahkik ehline göre bu ibâdet seyyiedir, Çünkü ehli indinde âbid, Mâmûd Hakk’tır. Kaydiyle âbid, itlâkıyla Mâbuddur. Yani mukayyed yüzünden âbid, mutlak yüzünden Mâbûddur ve âbid ve Mâbûd Hakk’tır. **Şimdi ehl-i tahkika göre de ehl-i tarîkîn hasene ittihaz ettiği ibâdet seyyie değil midir? Evet seyyiedir.”**

Nitekim bu sırra mazhar olan Niyazi Mısri Hazretleri başka bir ilahisinde şöyle buyuruyor:

Çün sana gönlüm mübtelâ düştü,
Derd-ü gam bana âşinâ düştü.
Zühd-ü takvâya yâr idim evvel,
Aşkla benden hep cüdâ düştü.

Hz. Pir bu ilahinin şerhini yaparken bakın takva hakkında ne buyuruyor:

“Ol zühd-ü takvâ benimle yâr idi, aşkla bunlar hep uzak oldu.” **Öyle ya dâimî zikirde iken, yani Mabûdu ile dâima ihzurdaki iken zühd ve takvâ ne lazım. Zühd ve takvâ mahcup işidir, âvâm halidir.** Hakk’ı bulan kendi yok olur, çünkü vücûd zaten Hakk’ın vücududur. İşte insan bu hususa vâkif olunca Hakk’a vâsıl olur.”

Nitekim İsmail Hakkı Bursevi, Ruh-ul Mesnevi adlı eserinde şöyle buyuruyor: “El-hâsıl, bed-hâl olanlara şehvet ve hevaları hicab ve hoş-hâl olanlara zühd ve takvaları mikâb olup, **hakikat-i hali müşahededen mahrum oldular ve fehm ettikleri gibi kıyas edip, perde-i pindarda kaldılar.”**

Muhyiddin-i Arabî Hazretleri ise, “Kitabu’l A’lam Bi İşaratı Ehlil İlhâm” adlı risalesinde; takva sahibi olmanın hakikat ehline değil, tarikat (yol) ehline mahsus olduğunu bakın nasıl anlatıyor:

“Takva azıktır. Azık ise yolcu (tarikati ehli) için gereklidir, evinde mukim olan kimse için değil. Yolcu olmayanın azığı da olmaz. Bir muhakkik de; “Takva sahiplerini heyet halinde çok merhametli olan Allah’ın huzurunda topladığımız gün.” (Meryem, 85) ayetinin okunduğunu duyunca **“Zaten O’nun yanında oturan birini, nasıl O’nun huzurunda toplar.”** demiştir.”

“Tarikati Melâmet zannedenler”in, Hz. Pir’in yukarıdaki sözüne muhalif olmalarının gerçek nedenini ise, yine Hz. Pir’in sözlerinde bulmak mümkün; **“Zühd ve takvâ mahcup işidir, âvâm halidir.”** Oysa ilahi aşka duçar olan Melâmiler derler ki;

*Senin aşkın kime ki düştü ey can
Ne mezhep kodu, ne din ne de iman
Ne dünya, ahiret ne zühdü takva
Ne gayreti ar-ü namus ne ad san*

Hakikatte Varınca Yollar Biter

“Tarikati Melâmet zannedenler”, sohbetlerinde çoğu kez “yol” tanımını kullanır, Melâmiliği de yol diye nitelendirirler.

Oysa Mevlana Hazretleri, Mesnevi’sinde şöyle buyuruyor. “Şeriat muma benzer; yol gösterir. Ele mum almadan, yol alınmaz. Yoldaki bu gidişin, bu yürüyüşün tarikattir. Gideceğin yere vardın mı, amacına ulaştın mı, bu da hakikattir. Bunun için demişler ki; **Hakikatler meydana çıktı mı, yollar biter!**” Nitekim Muhyiddin-i Arabî Hazretleri: **“Hakk’ı yollarda arama, çünkü ortada O’na giden bir yol yoktur”** diye buyuruyor.

İşte Melâmilik; yolların bittiği, başka bir deyişle, yolların, uzaklıkların, mesafelerin hiçbir zaman var olmadığı, Hakk’ı arayışın zannımızdan ibaret olduğunun ve gafletten kaynaklandığının zevk edildiği noktadır.

Melâmiler Nefs ile Uğraşmaz

“Tarikati Melâmet zannedenler”, Melâmiliği **“Nefsî mücadelede muzaffer olmak”** diye tanımlarlar. Oysa nefsi mücadele, şeriat ve tarikat mertebesidir ki şeriat ve tarikat ehli içindir. Nitekim bu konuda Hz. Pir şöyle buyurmaktadır; “Hakikatte hayır ve şerrin yaratıcısı Allâh’tır. Lâkin **şer’an** (yani şeraite göre) hayır Hakk’a nisbet olunur. Zuhûr ettiği mazhar da böylece amelîne göre sevâp ve mükâfat görmüş olur. Şer kula, yani **nefsine** nisbet olunur ve **şer’î hüküm ile** kısas icra edilir; yoksa hayır ve şerrin yaratıcısı Allâh’tır, fakat şer’î hüküm buna göredir ve bu hususu böyle bilmek iktizâ eder.”

Melâmiler yani hakikat ehli olanlar, ef’al sıfat ve zatın Hakk’ın olduğunu zevk etmişlerdir. Ef’ali sıfatı ve zatı Hakk’ın olan ne ile mücadele eder? Mücadele, ef’al sıfat ve zatı kendinin sanan şirk ehline mahsustur.

Nitekim Niyazi Mısri Divanı’nda Hz. Pir şöyle buyurur: “Üç çeşit insan bulunur. Biri Kâfir, biri Mümin, diğerleri de inkiyâd ehli ki Enbiya ve velilerdir. **Bunlardan hangisi Hakk’ın emirlerine karşı gelebilir? Hiçbiri karşı gelmeğe kâdir değildir, çünkü ef’âl, sıfat, zat Hakkındır.** İnat etmeğe kalkışmak için, bunların kendinin olması icabeder. Meselâ, köle efendisiyle inat edebilir mi, edemez. **Böyle olduğu halde mademki her tasarruf Hakk’ındır, öyleyse bu abes sözler nedir? Nefs ve şeytan dediğin kimlerdir?”**

“Kahr-u lûtfü şeyi vâhid bilmeyen çekti azab”

“Ehlullah için kahır ve lûtfun yaratıcısı birdir, başka yaratıcı yoktur. Nice lûtfun anın ihsânı ise, kahır da onun hediyesidir. Hayr ve şer, Allah’ındır. **Bunu bilmeyen, şuna buna isnad eyleyen azap çeker, müazzeb olur.**”

Cümle fitne kaşın ile kirpiğinden olduğun,
Bilen eder mi cihandan nefis-ü şeytân ile bahs.
Şol ruhunla hattının sırrını zâhid anlasa,
Kürsî üzere eylemezdi küfr-ü îmân ile bahs.

“ Hayrı ve şerri Allâh’tan bilen nefis ve şeytândan bahsetmez. Çünkü âyeti celîlede: “Kul küll-ü min indillâh”, “Söyle Yâ Muhammed, her şey Allâhdandır” vârid oldu.”

“Tarikati Melâmet zannedenler”in bazıları da, farksızlıkta sınır tanımayarak, mücadelenin ötesinde nefsi öldürmekten bahsederler. Melamilikte; “Nefsini bilen Rabbini bilir” hükmü gereğince nefsi bilmek esastır. Resulullah (SAV) Efendimiz; “Nefsini bilen Rabbini bilir” buyurdu. “Nefsini öldüren Rabbini bilir” demedi. Nitekim Hz. Pir, Muhyiddin-i Arabî Hazretleri’nin “Ehadiyet Risalesi”nin şerhinde şöyle buyurur:

“Binaenaleyh nefsinin, bilâ vücud velâ fena olduğun bilersen, Hakk Teâlâ Hazretlerini bilmiş olursun. Ve böyle bilmediğin halde, nefsine arif olmamış olursun. Marifet-i ilâhiyeyi, vücudun ifnasına ve fenanın fenası izafesine isbat-ı şirk idiğüne şüphe yoktur.

Zira vücudullah fena kabul etmediğinden, mahv ve fena olduğu halde vücut Hakk’ın olmayıp gayrinin olmuş olur. Gayriye, isbat-ı vücud etmek ise şirktir. **Hem de şirk-i sarihtir.** Resulullah Sallâllah-ü Aleyh-i ve Selem Efendimiz; **“Nefsini bilen rabbisini bilir “ buyurdu. Nefsini ifna eden, rabbisini bilir buyurmadı.”**

“Kâlennebiyyü Âleyhisselam; **“Men ârefe nefsehu fekat ârefe rabbehu”** derken nefsten murad-ı âlileri, vücudun hakikatte emmare, levvame, mutmaine tesmiye kılınan nefis değildir. **Onlar hâldir.** Nefsi ile işaret-i seniyyeleri, cem’ii masiva Allah olan nefstir.”

“Nefslerine ve Rabblarına arif olduklarını, vücud taallûkatında necat bulduklarını zannedenlerin ekserisi, tarik-i irfana fena-i vücudundan gayri olmadığını söylemeleri, beyan olunan kavli-i Aleyhisselâm’ı fehmetmediklerinden, şirk-i mahvettiler zannıyla, vücuduna nefsi hakkında fena ve mahv istilahlarınca, sair güne makamatiyla beyan etmişlerse de, bu beyan olunan işaretler şirk-i mahzdır. Zira **Hakk’dan gayri şey var ve mevcud olduğun, vücudundan fena olduğun caiz gören, Hakk’ın masivasına şey isbat edenin ise, müşrik olduğuna şüphe yoktur.”**

Nitekim Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Mirat-ül İrfan adlı eserinde nefsin hakikatini şöyle ifade etmektedir : “Bir arif kişinin nefsine karşı olan irfan duygusu; şüphesiz, Allah-ü Teâlâ’nın nefsini bilmesi sayılır.. Öyle değil mi? Arada bir yabancı düşünülmediğine göre, başka nasıl olabilir ki? Olamaz. Çünkü irfan sahibinin nefsi, özü, varlığı, Allah-ü Teâlâ’nın nefsidir, özüdür, varlığıdır. Kısacası: **Allah-ü Teâlâ’dır. NEFS’ten murat:** Varlıktır. Vücuttur. **Nefs, diye bir şey yok; anca O’nun nefsi vardır.** Yani: O’nun nefsi. Varlığın özü. Aynı şekilde vücud diye bir şey de yok; ancak O’nun vücud varlığı vardır.

Yukarıdaki sözlerden de anlaşılacağı gibi nefsinin bilen Melâmiler, asla nefsi öldürmek tanımını kullanmazlar. Bu söz şeriat ve tarikat sözüdür. Nitekim **tarikah ehli nefislerine arif olmadıklarından ötürü, onu emmare, levvame, mülhime mutmaine vs.. diye isimlendirdikleri mertebeler ile eğitmeye çalışırken, Melâmiler ise makamlar sayesinde ruhları ile aslına uruc ederler.**

Nitekim Hz. Pir Niyazi Mısri Divanı Şerhi'nde şöyle buyurur; "Eğer insân **rûh yoluyla aslına yükselmezse**, yani ef'âlini, sıfâtını ve zâtını Hakk'ta yok edip de yükselmeyi başaramazsa, hayvan ve madenden bile aşağı kalır."

Başka bir deyişle Hz. Pir'in buyurduğu gibi; "**Ruh süfli olursa nefis, ulvî olursa işte ona ruh**" denilir ki, **Melâmiler sufli olanla uğraşmazlar. Sufli olanın yani nefsin terbiye edilmesi tarikatin işidir. Melâmilik, ulvi olanı yani ruhu, makamlar yolu ile aslına uruc ettirir. Çünkü Melâmiler makamlar arasında inerçikarlar ancak ef'al makamının altına inmezler. Yani nefis ehli ile meşgul olmazlar.**

Nitekim Gavsîye isimli eserinde Allahu Teâlâ Geylânî Hazretleri'ne şöyle buyurur: "**Ey Gavs-ı Â'zâm. Zâhidleri nefis yolunda; arifleri kalb yolunda; vâkıfları ruh yolunda kıldım.**"

Ehli tarik örümceğin ağına takılır, bundan daha büyük tuzak yok zannederler. Melâmiler ise ; "**Ruhlarımız bedenlerimiz, bedenlerimiz ruhlarımızdır**" derler.

Sonuç olarak; "Melâmiler Nefs ile uğraşmazlar. Nitekim Muhyiddin-i Arabî Hazretleri Ruhul Kuds adlı eserinde, şöyle buyurur: "Bir gün **Ebu İmran Musa b. İmran el-Marteli (r.a.)** yanına girdim. Bana dedi ki: Ey oğul! **Nefsine dikkat et.** Ona dedim ki: Şeyhimiz Ahmed'in yanına gittim, bana: **Rabbine dikkat et**, dedi. Hanginizi dinleyeyim? Dedi ki: Ey oğul! **Ben nefsimle beraberim. Ahmed ise Rabbiyle beraberdir. Her birimiz, kendi hâlinin gereği olan davranışı sana göstermişiz.** Allah Ebu'l Abbas'a bereket versin ve beni ona kavuştursun."

Hâl ve Makam Üzerine

Makam zevkine vasıl olamayan "Tarikati Melâmet zannedenler", insanları Melâmilik diye "hâl ehli" olmaya çağırırlar. Oysa ki Mevlana Hazretleri Mesnevi'sinde şöyle buyurur; "**Hâl, güzel bir gelinin cilvesidir. Makam ise o gelinle halvet olup vuslatına erişmektir. Gelinin cilvesini padişah da görür, başkaları da. Fakat onunla vuslat aziz padişaha mahsustur. Gelin, havasa da cilve eder, avama da. Ama onunla halvete giren ancak padişahdır. Sufiler içinde hâl ehli çoktur, fakat aralarında makam sahibi nadirdir.**"

Kuru laf ile maksûd ele girmez,
Yürü hâl ehli ol, kâli nidersin.

**Fenâ ender fenâyâ erdin ise,
Ferâgat ehli ol, hâli nidersin.**

Niyazi Mısri Hazretleri'nin buyurduğu gibi; ancak kâlde olan, hâle davet edilir. Hâl ehli, ehli tariktir. Yani insanları hâl ehli olmaya çağırarak hakikate değil, tarikata davet etmektedir.

Oysaki **Melamiler hâl değil, makam ehlidirler**. Mısri Hazretleri'nin buyurduğu gibi; fena ender fenaya erenler, hâli neyleler?

“ Birer hâle cihânın halkı bir bir râzı oldular,
Benim bir hâle meylim yok
Hakk'ın bilmem nesiyim ben.”

Nitekim Hz. Pir “Risale Fi Beyan-ı Sülûk-i Şeriat ve Tarikat ve Hakikat “ adlı risalesinde, hâlin tarikata mahsus olduğunu son derece açık bir biçimde beyan etmektedir; **“İkinci sülûk tarikattır. ...Bu sülûk haldir, makam değildir. Zira vakıya mutabık değildir. Keşfolmadıkça makam olmaz. Bu sülûkta olan yine ehli hicaptır. Ve bu sülûk gayet asîrdir.”**

Hz. Pir Niyazi Mısri Divanı Şerhi'nde de yine hâli yermekte ve hâlin makam olmadığını açıkça beyan etmektedir; “Şakirdler, ehl-i meratib-i beka, sahv-ı tam makamlarında olanlardır. Taş yonarlar, yani mahvlarını, bakıyye-i sekirden mutahhar kılmağa daim sa'yederler. **Zira sekir; haldir, makam değildir. Hâle itibar yoktur.**” Nitekim İbn Arabî Hazretleri şöyle buyurur ; **“Hikmetli kimse hakimdir, hâl sahibi ise hâlinin mahkumudur.”**

Şimdi de İbn Arabî Hazretleri'nin Kitabı'ı Tecelliyet adlı eserine bir göz gezdirelim: **“Hâllerin lezzetlerinden kaçın. Çünkü öldürücü zehirlerdir onlar. Engelleyici perdelerdir. Çünkü ilim seni O'na kul yapar. Bizden istenen de budur ve senin O'nunla hazır kılar. Hâl ise seni hemcinslerine efendi yapar. Hâlin galip gelmesi onları sana kul eder. Sen de onlara karşı rububiyet niteliklerini sergilersin.”**

Makam yerine hâl sahibi olan “Tarikati Melâmet zannedenler”, Melamiliği nefis mücadelesi ile hâl ehli olmak sanırlar. Muhyiddin-i Arabî Hazretleri'nin Ruhul Kuds adlı eserindeki sözleri, bu anlamda ibret vericidir; Arabî Hazretleri şöyle buyuruyor:

“Arif, Hallaç gibi **hâl sahibi** olunca, nefsiyle başkalarını ayırır, nefesine şiddet ve baskıyla muamele eder, başkalarının nefesine ise onu kendine tercih etmez, merhamet ve şefkat ile muamele eder. Arif, **makam sahibi** olunca, makama yerleşmiş, güçlü olunca, nefsi ona yabancı olur. **Nefsiyle alemdeki diğer nefisler arasında fark kalmaz.** Dolayısıyla başkalarının nefislerine karşı sergilemek durumunda kaldığı merhamet ve şefkati kendi nefesine karşı da göstermek durumundadır. Çünkü nefsi artık onun yabancıdır. **Kendisi yükseklere çıkmış, nefsi ise hemcinsleriyle aşağılarda kalmıştır.** Bu yüzden başkalarına acıdığı gibi nefesine de acımalıdır.”

Tüm bunlardan sonra; Melâmi sohbeti yapıyorum diye ortaya çıkıp, sonra da bu sohbeti yarım yamalak kitap bilgisine dayanan şeriat ve tarikat sözleri ile harmanlamaya ve zülf-i yâre dokunmaya devam eden “Tarikati Melâmet zannedenler”e şöyle seslenebiliriz;

Ya görüdüğünüz gibi olun, ya da olduğunuz gibi görünün. Melâmi olmak nasip işi. Nasibiniz yoksa bari iyi bir ahiret ehli olmaya çalışın. Yaptığınız iş; tavuğun kuşa bakarak **“Benim de kanatlarım var. Allah bana uçmayı nasip etse de etmese de uçacağım”** diye inat etmesi kadar abes ve tehlikeli.

Rızık Üzerine

“Tarikati Melâmet zannedenler”, salikleri “veren el” olmaya davet ederler. İlk bakışta kulağa hoş gelen bu söz, şeriat ve tarikat ehline yöneliktir. Hakikatte ise; “Er rızık-u maksum-un vel eceli malumün ve bahiyl-ün mezmun-ün ve hasid-ül mağbun-ün” Hz. Ali (K.V.) Aleyhisselam’ın buyruğudur: **“Rızık paylaştırılmış ve bölünmüştür. Ecel belirtilmiş, belirginleştirilmiştir.”** Yine Hz. Ali (K.V) İlahiname’sinde şöyle buyurmaktadır:

“İnsanlar mal azlığını akıl noksanlığına bağlarlar. Akıllı olduğu halde malı az olanı ahmak zannederler. Kişi zekâ ve akli ile rızık bolluğuna kavuşsaydı, bütün derece ve mertebelerin en üstün noktasına nail olurdu. **Bütün rızıklar Cenab-ı Hakk’ın fazlı keremi ile ezelde taksim edilmiştir. Akıl ve mantık oyunları ile değiştirilmesi mümkün değildir.**

Rızıkını bolca bulanlar, bunu akıl ve zekâ sayesinde elde edemediler. Çünkü takdir ne ise gelir insanı bulur. Rızıklar ezelde taksim edilmiştir. **Eğer kuvvet ve güçle rızık temin edilseydi, güçsüz ve takatsız olan serçenin rızıkını, güçlü ve kuvvetli olan doğan kuşu alırdı.”**

Seyyid Muhammed Nurül Arabî Hazretleri, **“Allah'a âşıkсан eğer, rızıkını düşünme ki, sen Allah’ı zikreder de rızıkını unutursan, Allahu Teâlâ sana daha hayırlı bir rızık ihsan edecektir.”**buyurmaktadır.

Peygamber Efendimiz (SAV) hadisi şeriflerinde şöyle buyurmuştur;

“Errızkû eşeddü taleben lilabdi min ecelühü”: **“Rızık ecelinden ziyade sahibini arar ve nerede olursa bulur.”** “Errızkû yetlibül abde maka yetlibühü ecelühü”: **“Rızık ecel gibi Cenabı Allah’ın abdini arar, nerede olsa bulur.”**

“Lev enne abdi ademe herebe min rızıkıhi kema yeherebü minel mevti lâ edrakehü rızıkühü kema yüdrıkühül mevti”: **“Beni Âdem ecelden kaçtığı gibi rızıkından da kaçsa, eceli nerede olsa onu bulduğu gibi rızıkı da onu arar bulur.**

“Lev ferre ehadüküm min rızıkıhi lâ edrakehü maka yüdrıkühül mevti”: **“Sizden bir kimse rızıkından firar etse, rızıkı mevt gibi kendisini bulur.** Cenabı Hakk rızıkları taksim etmiştir. Onun peşinde koşarak fazla çabalamak beyhudedir. (Ez Zuhruf suresi, Ayet 32)

Sonuç olarak; Ehlullah’ın yukarıdaki sözlerinden de anlaşılacağı gibi, ehli tevhid olanlar, Allah’ın rızıkı dilediğine verdiği zevkine varmışlardır. Ehli tevhid olanlar, “Tarikati Melâmet zannedenler” gibi “veren el” olma sevdasında değillerdir. Nitekim Hz. Pir Niyazi Mısri Şerhi’nde şöyle buyurur: **“Ehlullâh dünyâ ve ukbâyı tâmir etmez.**

Melâmilikte Dua

“Tarikati Melâmet zannedenler”, bol bol dua eder ve Melâmilikte duanın öneminden bahsederler. Oysaki Mevlana Hazretleri Melamileri şöyle tanımlamaktadır:

“Evliyâullahtan bir kavim tanırım ki, **onların ağızları duadan dikilmiş gibidir.** Yani Allah’ın takdirinin tam rızası ve tevekkülü içindedirler. O büyük zatların kendilerine ram olan **“rıza”** dolayısı ile kaza-i ilâhînin defini aramak ve onun için dua etmek onlara âdeta haram olmuştur. O zatı kiram kazayı ilâhîde hususî bir zevk görürler de ondan kurtulmak talebinde bulunmayı küfran sayarlar.”

Hükmü ilâhîye tamam ile razı ve münkad olan kimse, rızayı bâri'yi görünce güler. Çünkü kaza ona şeker helvası gibi gelir. **Eksik ve lâftan ibaret olan ve mucibiyle amel edilmeyen bir ilim bu aşkı nasıl doğurabilir? Evet, nakıs bir aşk doğar amma, cemadata, mahlûklara karşı."** "Kabul etmem" demek, itiraz etmek bizden geçmiştir, gitmiştir."

İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri'nin Ferahu'r Ruh adlı eserinde şöyle buyurmaktadır;" Rabbim bize hidayet verdikten sonra kalplerimizi saptırma" (Al-i İmran 8) diyen kimseler nerede, haklarında; "Biliniz ki Allah'ın velileri için hiçbir korku yoktur" denilen kimseler nerede?"

Allahu Teâlâ şeriat ve tarikat ehlinin kendisine dua etmesini istemiş ve bunu Kuran-ı Kerim'inde beyan etmiştir. Ayrıca pek çok hadis-i şerifte de duanın faziletlerinden bahsedilmektedir. Ancak bütün bunlar mekân ehli içindir. Makam ehli olan Melâmiler ise ancak Allahu Teâlâ'yı zikrederler.

Nitekim Muhyiddin Arabî Hazretleri, Kitabı'ş Şahid adlı eserinde dua ve zikri karşılaştırırken, mekân ve makam ehli, başka bir deyişle tarikat ve hakikat ehli Melâmiler arasındaki farkı da gözler önüne sermektedir; "Dua ibadettir, zikir efendiliktir. Dua eden, Ona ulaşır, yanına girer. Zikredense, zaten onun yanındadır. **Dua seslenmektir. Seslenmek ise uzaklığı ifade eder.** Zikir Allah için, dua ise Allah katındaki nimetler içindir. ...**Allah'ın bir kavmi de vardır ki, onlar O'nu her şeyde görürler. Bu yüzden bir şeyden, başka bir şeye kaçmazlar."**

Aynı konuya dikkat çeken İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri Rerahu'r Ruh adlı eserinde şöyle buyurmaktadır; "**Talep, kayıt ehli olana göredir. Zira talep, tâlip ve matlubun arasında nisbettir. Talep etmemek ise bi-kayd olana göredir."**

Melâmilere yani makam ehline gelince; "**Lâ faile illallah**" diyerek tevhid-i ef'al makamına vasil olanlar, her fiilde fail olanın Hakk olduğunu, Allah'tan başka fail olmadığını idrak edince, duadan düşerler. Çünkü Melâmiler Allah'tan bir şey dilemenin ya da istemenin, O'nun işine karışmak olduğunun bilincine varırlar. Biz nasıl dua ederiz, azimüşşan işini bilmez mi ki!..

"Biz Allahu Teâlâ'dan daha mı iyisini biliyoruz ki O'na işini öğretelim?" Ya da; "Biz Allahu Teâlâ'dan daha mı merhametliyiz ki, O'nun layık gördüğünü kabul etmeyelim?" derler. Onlar kendi isteklerini muradı ilâhîde yok etmişlerdir. **Allahu Teâlâ'nın işlediği hiçbir işi yersiz ve abes görmedikleri için, değiştirilmesini dileme ihtiyacı da duymazlar.** Tıpkı İbrahim (A.S)'in kıssasında olduğu gibi;

İbrahim (A.S) tam ateşe atılırken Allâhu Teâlâ Cebrail (A.S)'ı gönderir. Cebrail (A.S) Hz. İbrahim'in yanına giderek, kendisine yardıma geldiğini söyler. İbrahim (A.S): "Sen de benim gibi bir mahlûksun; sana ihtiyacım yoktur." der. Bunun üzerine Cebrail (A.S): "**O zaman Allâhu Teâlâ'dan iste**" deyince, İbrahim (A.S) şöyle buyurur: "**Hâlimi görüp bilen Allah'a, hâlimi arz etmekten edep duyarım.**" Nitekim Şeyh-ül Ekber Muhyiddin Arabî Hazretleri; "**Arif-i billâh olan kimse Allâh'a hacetini söylemekten hayâ eder**" diye buyurarak, arifi billâh olanların farkını net bir şekilde ortaya koyarken, arifi billâh olmayanları da anlamamızı sağlıyor. Nitekim İsmail Hakkı Bursevi Hazretleri şöyle

buyurmaktadır; **“Mukarrebun olanlar en son gayeye ulaşmışlar, kendileri için bunun ötesinde talep edilecek bir şey kalmamıştır.”**

Son Söz

Hız. Pir'in de buyurduğu gibi; “Gerekse yüz bin delil ve bürhan ve kesin hüccet getirip, ayan ve beyan eylesek şunlar ki; gönül gözü açılmamış ve anadan doğma kördür, ona ilaç kabil değildir. Nitekim Hakk Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de buyurur; **“Kim bu dünyada kör ise, ahirette de kördür”** (İsra Suresi 72. Ayet).